ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№86 (23.494) ● 2017 гъэм накъыгъэм (майм) и 13, щэбэт ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ «Урысейм и гъущІ гъузэгухэмрэ» я зэдэлажьэныгъэм зеубгъу. КІуэкІуэ Ю. А. хуэзащ а ззэцухьэныгъэм и президентым и чэнджэщэгъу, Іуэхугъэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкІуауэ щыІэ Гапанович Валентин.

ЗЭІУЩІЭМ щытепсэльыхьащ республикэм и Май районым щауху «Этана» урысей-китай промышленнэ комплексым и транспорт логистикэр зэтегъэувэным, Налшык къалэм гъущІ гъузэгу транспортымкІэ хьэльэхэр зэрыщызэрашэр гъэтэмэныным, гъущІ гъузэгу къалащхьэм дэхьным яплъыщІа Іуэхухэм.

КІуэкІуэ Ю. А. «Урысейм и гъущІ гъузэгухэр» акционер зэгухьэныгъэ зэІуахэрэ Кавказ Ищхьэрэм и гъущІ гъузэгухэмрэ я унафэщІхэм фІыщІэ яхуищІащ Налшык къалэм щыІэ 20-нэ гъущІ гъузэгу зекІуапІэмрэ абы телъ лъэмыж ныкъуэкъутэмрэ зэхуэщІыжьныкІэ акъыпэгъу зэрыхьуам папщІэ. КЪБР-м и Іэтащхьэм жиІащ проектхэр зэщІыгъуу гъэзэщІэным хузгъэзэуэ лъэныкъуитым я зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдапхъэу къыщэрилъытэр.

ЗэІущІэм кърихьэлІащ КЪБР-м транспортымрэ связымкІэ и къэрал комитетым и унафэщІ Къудей А. М., «Урысейм и гъущІ гъузэгум» акционер зэгухьэныгъэ зэІуахэм и Іуэхущ1апІэм - Кавказ Ищхьэрэ гъущІ гъузэгум и инженер нэхъыщхьэ Задорин С. А. сымэ.

КЪБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и деж Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ къапыкІыну мурад зыщІахэр мамыр гъащІэм хэгъэзэгъэжьыныкІэ щыІэ комиссэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм 2016 гъэм мэлыжьыхьым и 21-м къыдигъэкІа Указ №943-УГ-мкІэ къыщтам, зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Указ

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и деж Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ къапыкІыну мурад зыщІахэр мамыр гъащІэм хэгъэзэгъэжьыныкІэ щыІэ комиссэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и деж Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ къапыкІыну мурад зыщІахэр мамыр гъащІэм хэгъэзэгъэжьыныкІэ щыІэ комиссэм хэтхэр хэщІэным и Іуэхуі» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм 2016 гъэм мэлыжьыхьым и 21-м къыдигъэкІа Указ №943-УГ-мкІэ къыщтам, мы къыкІэлъыкІуэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэн:

а) Тату Къ. Б. и къулыкъум зэреджэр мы къыкІэлъыкІуэм хуэдэу тхын: «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Экономикэ, жылагъуэ шынагъуэншагъэмкІэ и советым и Секретарыр (Комиссэм и тхьэмадэщ)»;

б) Комиссэм къыхэгъэкІыжын Емкъуж А. Хь.

2. Мы Указым къару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КІУЭКІУЭ Юрий

Налшык къалэ
2017 гъэм накъыгъэм и 5-м
№71-УГ

● КЪБР-м и Парламентым

УФ-м и дэфтэр нэхъыщхьэр иратащ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и районхэмрэ къалэ округхэмрэ щыщ еджакІуэ 30-м щІигъу хэтащ «Урысейм дрицІыхущ!» Іуэхум. Абыхэм Урысей Федерацэм и цІыхум и дэфтэр нэхъыщхьэр - паспортыр - КЪБР-м и Парламентым щратащ.

МЫХЬЭНЭ зиІэ а ІуэхугъэшхуэмкІэ щІалэгъуалэм ехъуэхуащ КЪБР-м и Парламентым и Унафэщі **Егоровэ Татьянэ**, абы и ныэдзэ **Жанатаев Сэлим**, Зауэм, лэжьыгъэм, Іэщакіэ ЗэщІэузэда къарухэмрэ хабзэхъуэмэ Іэнатіэхэмрэ я ветеранхэм я республикэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ **Шыхьуэбахьуэ Мухьэмэд**, Афганистаным щекІуэкІа зауэм хэта **Махуэлі Алим**, КЪБР-м и МВД-м и лэжьакІуэ **Ащхьуэт Аслъэн**.

ЗэІущІэм хэтащ КЪБР-м и Парламентым Щэнхабзэмкіэ, граждан жылагъуэ Іуэхущ1апІэхэм зегъэужьыныгъэ цІыхубэ хьыбарегъащІэ Іэнатіэхэмкіэ и комитетым и унафэщІ, зэхьыхьэр къызэгъэпэщыныр зи жэрдэм **Пащты Борис**, КЪБР-м и Парламентым и депутат, Афган зауэм хэтахэм я республикэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ **Тхьэгъэлэдж Тимур**.

Егоровэ Татьянэ ныбжьыщІэхэм щехъуэхъум, къыхиГэщащ Урысей Федерацэм и цІыхум и паспортым къарит хуитныныгъэм хуэдэкІуэу, жэуаплныгъи абы зэрыщІыгъур.

- Еджэным, спортым, жылагъуэ Іуэхум хуэжьыджэр ныбжьыщІэхэр ди мащІэкъым. ИкІи тхужьІэнчуэ гъузэгу пэж фызэзрытетыр. АрщхьэкІэ ар иджыри фи зэфІэкІым и щІэдзапІэ къудейщ. Сэ си фІэщ мэхъу фи ехъулІэныгъэм къызэрыхъхъуэнур, ар политикэ, щэнхабзэ, спорт, щІэныгъэ Іуэхуу щырыети. Гугъуехьхэм емылъытауэ, ди къэралыр лъэщщ икІи абы зиужь зэпытщ. Дауи, ар нэхъыбэу зи фІыщІэр нэхъыжьхэрщ - я псэ емыблэжу Хэкур къэзыІэтахэрщ, - жиІащ Егоровэ Татьянэ.

Апхуэдэуи Егоровэм къыхиГэщащ Урысейм щыпсэухэм я махуэшхуэ нэхъ лъапІэ дыдэм - Текіуэныгъэ Иным и махуэм - ирихьэлІэу паспортхэр ныбжьыщІэхэм зэрыратми и мыхьэнэм зэрыхигъахьуэр. ЩІалэгъуалэм ар ехъуэхъуащ Хэку зауэшхуэм хэта я адэшхуэм яхуэфащэну.

НыбжьыщІэхэр дихьэхыу едэІуащ Афганистаным щекІуэкІа зауэм хэта Махуэлі Алим къажриам. Махуэлір паракшют-десант полк щхьэхуэм и 345-нэ ротэ цІэрыІуэм и командиру щытащ икІи зэи къэхуэакъым абыхэм я къалэныр щамыгъэззщІа.

ЕджакІуэхэм псалъэ гуапэкІэ зыхуагъэзащ Жанатаев Сэлим, Шыхьуэбахьуэ Мухьэмэд, Ащхьуэт Аслъэн сыми. НыбжьыщІэхэмрэ абыхэм я адэ-анэхэмрэ фІыщІэ хуащІащ Іуэхур къыззэгъэпэщахэм.

БЕЛГЪЭРОКЪУЭ Марьянэ.

● Политикэ партхэм

Правительствэм и отчётым къыщыгъэлъэгъуахэр «Урысей зэкъуэт» партым и программэм пэгъунэгъущ

УФ-м и Правительствэм и УнафэщІ, «Урысей зэкъуэт» партым и тхьэмадэ Медведев Дмитрий къигъэува къалэнхэм я гугъу щищІым партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ къудамэм и секретарым и къуэдзэ, республикэ исполкомым и унафэщІ Парафилов Дмитрий къыхигъэщхьэхуКІащ а къалэнхэр «Урысей зэкъуэт» партым хэхьыныгъэм ирихьэлІэу игъэхьэзырауэ щыта программэм зэрытехуэр.

«ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ и Унафэщ1ым къигъэува къалэнхэр икъукІэ зи чэзуц, абыхэм наІуэу къыхощ социально-экономикэ зыужьыныгъэр щІэгъэхуэбжьынымкІэ лэжьыпхъэхэр, нэхъ мащІэ дыдэу ят лэжьапщІэр цІыхур псэун папщІэ зыхуейм нэгъэсыныр, мэкъумэшыщІэхэм ират дэІепыкъуныгъэм хэгъэхъуэныр. Псом хуэмыдэу иужьрей Іуэхум мыхьэнэхуэу щиІащ мэкъумэш хозяйствэр зи Іэнатіэ нэхъыщхьэхэм ящыщ Къэбэрдей-Балъкъэрым», - жиІащ Парафилов Дмитрий.

ПЕЧОНОВ Владилен.

ЩІыхухэм я псэукІэр егъэфІэкІуэнырщ къэралыр зытелажьэр

Иджыблагъэ Налшык къалэм щекІуэкІащ «Къэралым и Іуэхущ1апІэм и политикэр пхыгъэкІынымкІэ зэфІэгъэкІыпхъэхэм я Іуэхукіэ» Урысей Федерацэм и Президентым 2017 гъэм накъыгъэм и 7-м къыдигъэкІа Указ №597-м къыгъэувэжэр гъэзэщІэныныкІэ ведомствэхэм зэдай лэжьакІуэ гупым я зи чэзу зэІуищІэр. Абы кърихьэлІащ муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ я лыкІуэхэр, зыхуэфащэ министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ я лэжьакІуэхэр.

УКАЗЫМ къыззэрыщыгъэлъэгъуам тету, социальнэ Іэнатіэм пэрыт лэжьакІуэ гуп щхьэхуэхэм я лэжьапщІэр 2016 гъэм, дызэрыт илъэсым и япэ мазищым зэрыхагъэхъуам теухуауэ къызэхуэсахэм я пащхьэ доклад щищІащ республикэм лэжьыгъэмкІэ, цІыхухэр Іэнатіэкіэ къызэгъэпэщыныр социальнэ дэІепыкъуныгъэмкІэ и министр **Тюбеев Альберт**.

Апхуэдэ лэжьыгъэшхуэ иужь зэманым щокІуэкІ бюджетым хиубыдэ Іуэхущ1апІэхэм. Медицинэм и лэжьакІуэхэм, социальнэ лэжьакІуэхэм, школхэмрэ сабий садхэмрэ я егъэджакІуэхэм, щэнхабзэм и лэжьакІуэхэм къыІэрыхьэ хэхъуэр 2018 гъэм ирихьэлІэу ди щІыналъэм ику иту щат лэжьапщІэм и процентри 100-200-м нагъэсыну къапэщытащ.

2017 гъэм и япэ мазищым абы и лъэныкъуэкІэ ирагъэкІуэкІа лэжьыгъэр министерствэм къыщыпщытащ псори зэхэту цІыху мин 46-м щІигъу щылажьэ къэрал, муниципальнэ Іуэхущ1апІэу 567-м.

Указыр къыззрыдэкІ лъандэрэ лэжьакІуэ гуп щхьэхуэхэм я лэжьапщІэм хагъахъуэ зэпыту йокІуэкІ. Абы папщІэ Іуэхущ1апІэхэм я къызэгъэпэщыкІэр яГэтэмэныж, лэжьакІуэхэм я Іэнатіэхэри нэхъ тэмэму къызэрагъэпэщ. Къэпщытэныгъэм нэрылъагъу ищІащ Указым и къарур зытехуэ лэжьакІуэ бюджет Іэнатіэм хиубыдэхэм я лэжьапщІэм зэрыщыту республикэм елъытауэ нэхъ псынщІэу зэрыхэхъуэр.

Къапщтэмэ, курыт еджапІэхэм я егъэджакІуэхэм ику иту иджыпсту сом 20652-рэ, зи школ кІуэгъуэ мыхъуа сабийхэр зэкІуалІэ Іуэхущ1апІэхэм я педагогхэм сом 18105-рэ, курыт профессиональнэ щІэныгъэ щрагъэгъуэт Іуэхущ1апІэхэм я педагогхэм 18672-рэ, сабийхэм щІэныгъэ гуэдэн щрагъэгъуэт Іуэхущ1апІэхэм я педагогхэм сом 18203-рэ, сабий зеиншэхэм, адэ-анэм я жьауэм щІэмытыжу къэна сабийхэм социальнэ Іуэхутхьэбзэхэр яхуэзыщІэ Іуэхущ1апІэхэм я педагогхэм сом 22571-рэ, дохутырхэм сом 32935-рэ, курыт медицинэ лэжьакІуэхэм сом 17835-рэ, медицинэ лэжьакІуэ нэхъыщІэхэм сом 13347-рэ, социальнэ лэжьакІуэхэм сом 12681-рэ, щэнхабзэм и лэжьакІуэхэм сом 15328-рэ мазэ къэс къаІэрохьэ. НэгъуэщІу жьпІэмэ, Указыр къызэрыдэкІрэ блэкІа зэманым хуэндэщ ирагъэкІуэ гуп щхьэхуэхэм я лэжьапщІэр хуэдэ 1,5-кІэ- 2,3-кІэ нэхъыбэ хъуащ.

Указыр гъэззщІэным пыщІауэ ирагъэкІуэкІ лэжьыгъэхэр финансхэмкІэ къызэрызэрагъэпэщым тепсэлъыхьащ КЪБР-м финансхэмкІэ и министр **Лыхь Заур**.

Лэжьакіуэ гупым и зэІущІэм кърикІуахэм япкъ иткІэ республикэм и къэрал властым и гъэзэщІакІуэ органхэм чэнджэщ ирагащ лэжьакІуэ гупхэм я Іуэху зыІутым нэхъ ткІийуэ кІэлъыплъыну икІи Указым къигъэувэжэр гъэззщІэныныкІэ зэфІагъэкІ Іуэхухэр лэжьакІэ гупхэм я къыкІэлъыкІуэ зэІущІэм къыщыхалъхьэну.

ЖЭМЫХЪУЭ Лидэ.

● КЪБР-м и Парламентым

Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ «Урысейм и гъущІ гъузэгухэмрэ» я зэдэлажьэныгъэм зеубгъу. КІуэкІуэ Ю. А. хуэзащ а ззэцухьэныгъэм и президентым и чэнджэщэгъу Гапанович В. А.

Дыгъуасэ КІуэкІуэ Юрий КъБР-м и Правительствэм и Унэм щыхуэзащ «Урысейм и гъущІ гъузэгухэр» акционер зэгухьэныгъэ зэІуахэм и президентым и чэнджэщэгъу, Іуэхугъэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкІуауэ щыІэ Гапанович Валентин.

ЗЭІУЩІЭМ щытепсэльыхьащ республикэм и Май районым щауху «Этана» урысей-китай промышленнэ комплексым и транспорт логистикэр зэтегъэувэным, Налшык къалэм гъущІ гъузэгу транспортымкІэ хьэльэхэр зэрыщызэрашэр гъэтэмэныным, гъущІ гъузэгу къалащхьэм дэхьным яплъыщІа Іуэхухэм.

КІуэкІуэ Ю. А. «Урысейм и гъущІ гъузэгухэр» акционер зэгухьэныгъэ зэІуахэмрэ Кавказ Ищхьэрэм и гъущІ гъузэгухэмрэ я унафэщІхэм фІыщІэ яхуищІащ Налшык къалэм щыІэ 20-нэ гъущІ гъузэгу зекІуапІэмрэ абы телъ лъэмыж ныкъуэкъутэмрэ зэхуэщІыжьныкІэ акъыпэгъу зэрыхьуам папщІэ. КЪБР-м и Іэтащхьэм жиІащ проектхэр зэщІыгъуу гъэзэщІэным хузгъэзэуэ лъэныкъуитым я зэпыщІэныгъэхэр гъэбыдапхъэу къыщэрилъытэр.

ЗэІущІэм кърихьэлІащ КЪБР-м транспортымрэ связымкІэ и къэрал комитетым и унафэщІ Къудей А. М., «Урысейм и гъущІ гъузэгум» акционер зэгухьэныгъэ зэІуахэм и Іуэхущ1апІэм - Кавказ Ищхьэрэ гъущІ гъузэгум и инженер нэхъыщхьэ Задорин С. А. сымэ.

КЪБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и деж Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ къапыкІыну мурад зыщІахэр мамыр гъащІэм хэгъэзэгъэжьыныкІэ щыІэ комиссэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм 2016 гъэм мэлыжьыхьым и 21-м къыдигъэкІа Указ №943-УГ-мкІэ къыщтам, зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Указ

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и деж Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ къапыкІыну мурад зыщІахэр мамыр гъащІэм хэгъэзэгъэжьыныкІэ щыІэ комиссэм, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и деж Терроризмэмрэ экстремизмэмрэ къапыкІыну мурад зыщІахэр мамыр гъащІэм хэгъэзэгъэжьыныкІэ щыІэ комиссэм хэтхэр хэщІэныным и Іэхуі» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм 2016 гъэм мэлыжьыхьым и 21-м къыдигъэкІа Указ №943-УГ-мкІэ къыщтам, мы къыкІэлъыкІуэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэн:

а) Тату Къ. Б. и къулыкъум зэреджэр мы къыкІэлъыкІуэм хуэдэу тхын: «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Экономикэ, жылагъуэ шынагъуэншагъэмкІэ и советым и Секретарыр (Комиссэм и тхьэмадэщ)»;

б) Комиссэм къыхэгъэкІыжын Емкъуж А. Хь.

2. Мы Указым къару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КІУЭКІУЭ Юрий

Налшык къалэ
2017 гъэм накъыгъэм и 5-м
№71-УГ

Шинкубэ Бэгърат и щІыхькІэ

● Абхъаз Республикэ

Мы махуэхэм Абхъаз Республикэм щокІуэкІ АР-м и цІыхубэ усакІуэ, тхакІуэ, Іуэрыіуатэдж, къэрал, жылагъуэ пэжьакІуэ Шинкубэ Бэгърат къызэралъхурэ илъэси 100 зэрырикъум теухуа Іуэхугъуэкэр. Накъыгъэм и 11-м Абхъазым Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ и институтым щызэхэтащ нэгъуэщІ къэралхэм къикІа, бысым республикэм щыщ тхакІуэхэр, усакІуэхэр, щІэныгъэлІхэр, интеллигенцэр зыхэта щІэныгъэ-практикэ конференц. ЕтІуанэ махуэм Шинкубэ и фэеплъым деж пэкІу щекІуэкІащ, абы удз гъэгъакэр тралъхьащ. Абдеж школакІуэхэр къеджащ усакІуэм и ІэдакъэщІэкІхэм щыщ уэсхэм, апхуэдэуи Абхъаз Республикэм и Президент Хаджимбэ Рауль тхакІуэр псалъэ гуапэкІэ игу къигъэкІыжащ.

А МАХУЭМ Президентым езым и деж иригъэблагъащ Іуэхум хэтыну къызэхуэса хьэщІэхэр. Абы хэтащ АР-м и премьер-министр Барциц Беслъэн, щэнхабзэмкІэ, тхыдэщэнхабзэ щІэинхэр хъуэмэнымкІэ министр Арсалие Эльвирэ, егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ министр Какобэ Адгур сымэ, нэгъуэщІхэри. ЗэІущІэм къыщыпсэльхьэм ящыщщ Адыгэ Республикэм и цІыхубэ тхакІуэ Мэшбашэ Исхьэкъ, «Адыгэ псалъэ» газетым и редактор нэхъыщхьэ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ ЖьэфІыцІэ Мухьэмэд, «Горянка» газетым и редактор нэхъыщхьэ, усакІуэ Къаныкъуэ Заринэ, тхакІуэ, филологие щІэныгъэхэм я доктор ХьэкІуащэ Мадинэ, Урысейм ис Адыгэхэм я лъэпкъ-щэнхабзэ автономием и Іэтащхьэ Уэхъутэ Александр, КъШР-м и цІыхубэ усакІуэ Шыбзыхъуэ Ларисэ сымэ. АР-м и Президентыр хьэщІэхэм яхуэупсащ Шинкубэ Бэгърат къызэралъхурэ илъэси 100 зэрырикъум и щІыхькІэ ягъэхьэзыра медалхэмкІэ.

Шэджагъуэ нэужьым хьэщІэхэр Сыхъум дэт Центральнэ ГъэлъэгъуапІэ пэшым ирагъэблэгъащ. Шинкубэ щыпсэуа лъэхъэнэм къриубыдэу траха сурэт гъэщІэгъуэн куэд утыку кърихьат тхакІуэм и пхъурылъху, Абхъазым и ЛІыхъужь Микаа Ливан, къищынэмыщІауэ «Жылакіэ» романым теухуауэ сурэтыщІхэу Мацхарашвили Отар, Джапуа Батал, Кайтан Темур сымэ я ІэдакъэщІэкІхэм зы пэш хухахат, ар къаплъыхьащ. Махуэр иухащ Абхъаз къэрал драмэ театрым щекІуэкІа концерт иныкІэ. Къызэхуэсахэр нобэ кІуэнущ езы Бэгърат къыщалъхуа Члоу жылэм, ахэр хэтынущ къуажэм дэт Этнографие музейм къыщыззрагъэпэща Іуэхум.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.
Сурэтхэр **Уэхутэ Александрэ Гъукіакъуэ Идаррэ** *трахащ.*

Текіуэныгъэ Иным и махуэм Дзэ Плъыжьым и зауэлІхэм я фэеплъхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым и жылагъуэу щым къыщызэІуахащ. А Іуэхум иращІэкІа дауэдапщэхэр щекІуэкІащ Дзэлыкъуэ районым щыщ ЯтІэкъуэ къуажэм, Шэрэдж районым щыщ Къэщкъэтау поселкэм, Лэсхэн районым щыщ Урыху къуажэм.

ЗАУЭМ щыщІидза махуэм щегъэжьауэ ЯтІэкъуэ икІыу абы кІуа цІыху 68-м ящыщу 48-м къаГэззжакъым.

Къэщкъэтау деж щекІуэкІа зауэ гуащІэм 37-нэ армэм хьыбэ етІуанэ гвардейскэ дивизием и сэлэтрэ офицеру хэкІуэдахэм я цІэхэр тратхащ а жылагъуэм къыщыдзэІуахэ обеликсым. 1942 гъэм жэпуэгъуэ мазэм абдеж я псэр щатащ совет зауэлІу 350-м щІигъум.

Урыку къуажэм къыщызэІуаха фэеплъыр хуагъэпсащ а жылагъуэм щыщу Хэку зауэшхуэм хэта икІи Текіуэныгъэ Иныр илъэс 72-рэ щрикъур зымыльэгъуа цІыхуи 190-м.

КЪБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэ.

® Ди къуэш республикэхэм

Депутатым и гулъытэ

АДЫГЕЙ. **Республикэм и цІэкІэ Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутат Хьэсанэ Мурат Адыгеймэ и Сабий унэм щыІащ.**

ДЕПУТАТЫР Іуэхущ1апІэм и гъэсэн цІыкІухэмрэ лэжьакІуэхэмрэ епсэльащ, абы сабийхэм тыгъэ яхуищІащ щыщыгъэм фэилъхьэгъуи 100.

Адыгейм Узыншагъэр хъуэмэнымкІэ и министерствэм щыгъуазэ дызэрищІамкІэ, Сабий унэм мы зэманым щыкІу 25-рэ щопсэу. Абыхэм ящыщу зи узыншагъэкІэ сэкъат зиІэхэм зыхуей псори хуащІэ, йоІэзэ.

Нэхъыжьхэм ядоІэпыкъу

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. **Хэку зауэшхуэм и ветеран 24-м, абы зауэм ныкъуэдыкъуэ щыхъуахэр, зауэм хэкІуэдахэм я унагъуэхэм щыщхэри хьыхьэу, унэ къащэхун папщІэ ахъшэ иратынущ. А Іуэхум хухахащ сом мелуан 28-м нэблагъэ.**

РЕСПУБЛИКЭМ и Іэтащхьэмрэ правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1апІэм къызэритымкІэ, мы гъэм мэлыжьыхьым и 20-м тещІыхьауэ къапщтэмэ, КъШР-м щопсэу Хэку зауэшхуэм и ветеран (абы хуагъэдахэри хьихьэу) 3387-рэ.

«Иужьрей уэзджэнэм» зыхуагъэхьэзыр

АБХЪАЗ. **Республикэм и школхэм гъэ еджэгъуэм и кІэм зыхуагъэхьэзыр.**

АБХЪАЗЫМ егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министрым и къуэдзэ Генгелие Медея зэрыжиІамкІэ, мы гъэм школакІуэхэм «иужьрей уэзджэнэр» къахуеуэнущ накъыгъэм и 26-м. Абхъазым и еджапІэхэр мы гъэм къаух ныбжьыщІэ мин 27-м. Абыхэм ящыщу 9-м дыщэ медалыр къахьыфыну хуагъэфащэ.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

● Футбол

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерацэм футболымкІэ и япэ дивизион

Щэщ1рэ ебланэ джэгугъуэ «Спартак-Налшык» - «Мордовия» (Саранск) Налшык. «Спартак» стадион. Накъыгъэм и 14. Сыхьэт 18-рэ дакъикъэ 30-м.

● Махуэшхуэ зэхуэсхэр

ХэкIуэдахэр ягу къагъэкIыж

Налшык къалэм и клиникэ сымаджэщ №1-м и лэжьакIуэхэм ТекIуэныгъэ Иным и махуэшхуэм ирихьалIэу удз гъэгъахэр тралъхьащ медицинэм и лэжьакIуэу Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъым. Ар илъэс 30 и пэкIэ дохутырхэмрэ медсестрахэмрэ я мылькукIэ яуухащ. Хабзэ зэрыхъуауэ, зэхыхьэр ирагъэжьэным и пэ кьихуэу, къызэхуэсахэр зауэм хэкIуэдахэм зы дакъикъкIэ яхуэщIыгъащ.

КъБР-м узыншагъэр хъумэныкIэ и министр **Расторгуевэ Светланэ** и лэжьэгъухэм ТекIуэныгъэм и махуэмкIэ щехьэхъум, кьыхигъэщащ: «Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ дохутыр, медсестра щэ бжыгъэхэр фронтым кIуэри, я къалэнхэр щыхь пылъу ягъэззэщIащ. Къалэм и клиникэ сымаджэщ №1-р, мы гъэм илъэси 105-рэ ирикъур, Къэбэрдей-Балъкъэрым узыншагъэр щрагъэфакIуэ и IуэхущIапIэ нэхъ жьы дыдэхэм ящыщщ. Зауэ зэман гугуэхэм щыгъуэ ар икIи Урысей Ипщэм и сымаджэщ нэхъ ин дыдэхэм хабжэрт. Абы уIэгъэ хъуэ зауэлI мин бжыгъэхэм я узыншагъэр щызэтрагъэувэжьырт, фронтым Iухьэжьын папщIэ. Ди дохутыр, медсестра зыбжанэ зауэм къикIыжакъым, ауэ абыхэм зэрахьа лIыгъэр зыщыдгъэгъупщэркъым. Хабзэр, нэхъыжьхэм я фэеплъыр зыбзымэ гупым фIыщIэ фхуэфащэщ».

Сымаджэщым и дохутыр нэхъыщхьэ **Хъубий Марат** бжыгъэ шынагъуэкIэ зэIуIэм къыщихьащ: «Хэку зауэшхуэм и зэманым хэкIуэдащ е хъыбарыншэу кIуэдащ медицинэм и лэжьакIуэ мин 85-рэ. Абыхэм ящыщу мини 5-р дохутырт, мини 9-р медсестрат, мин 71-р санитарт. ЗауэлIхэм яужькIэ нэхъыбэу хэкIуэдар медицинэм и лэжьакIуэхэращ. 1941 гъэм фронтым Iухьа санинструкторхэр абы зэрыIутыр, ику иту къапщтэмэ, секунд 40-т. Ар ящIэ пэтми, уIэгъэ хъуэхэм псэемыблэжу ядэIэпыкъурт, губгъуэм кърахырт».

ЗауэлI фащэхэр ящыгъэуу, Налшык къалэм и клиникэ сымаджэщ №1-м и лэжьакIуэхэм я бынхэр Хэку зауэшхуэм техуха усэхэм кьеджащ, балигъхэм я нэпсхэр кърагъакIуэу.

ЗэIущIэ неужьым гупыр лъагъунлъагъу щыIащ зауэм и ветеранхэу, сымаджэщым куэдрэ щылэжьахэу Лопатькэ Александрэ, Падалкэ Валентинэ, Коневэ Еленэ сымэ я деж.

КъБР-м Узыншагъэр хъумэныкIэ и министерствэм и пресс-Iуэхущ Iапл Iэ.

Фэ фхуэзфIэкIар тщыгъупщэнукъым

Хэку зауэшхуэм и гугуэхьэр зытеза нэхъыжьыфIэхэм зымащIэкIэ нэхъ мыхъуми уегуэпэныр, абыхэм дзрэжэгъуэ ептыныр уасэ зимыIэщ. ТекIуэныгъэм и махуэшхуэр щагъэлъапIэм хиубыдэу Дыджэш Лидэ зи унафэщI Цыхубзэм я Налшык советымрэ къалащхьэм и Пенсионерхэм я зэгухьэныгъэмрэ щыхьэрым дэт сабий макъамэ школ №2-м зэIущIэ гуапэ щрагъэкIуэкIащ.

ЦIыХУБЗХЭМ я советым хэтхэм, КъБКъУ-м и медицинэ колледжым и студентхэм, къалэм и курыт еджапIэ №12-м и сабий сад №5-м и гъэсэн цIыкIухэм хьэщIэ лъапIэхэр гуапэу кърагъэблагъэ, гвардейскэ лентIхэр, саугъэтхэр хуагуэшри, пэш хуитым щрагъэтIысэкIащ.

- ТекIуэныгъэм и махуэшхуэр дзтхэнэм и дежкIи лъапIэщ, нэгъуэщI къэрал политикхэм абы и мыхьэнэр ирагъэлъаухьэхыну яужь иту зыгъэрхэр жаIэми. Нобэрей ди хуитыныгъэмрэ мамырыгъэмрэ я псэ емыблэжу кьыхуэзызыэжа ди нэхъыжьыфIэхэм фIыщIэ, пщIэ лей яхуэфащэщ. Зауэ лыгъэм и илъэсхэм пхьIэ, лэжьыгъэшхуэ зи фэм дзэзыгъэхуа нэхъыжьыфIхэр ди щIалэгъуалэм фращапхъэщ. Сыт хуэдэ гугуэхьэм фыкьызэфIимыгъащIэу фыкъэгъуэгурыкIуащи, адэкIи узыншэу, гупсэхуэ гъуэ вгъуэту куэдрэ фытхуэпсэну си гуапэщ. Ди мамырыгъэм, Хэкум и хуитныгъэм зи псэр щIэзытахэр дэ ззи тщыгъупщэнукъым, - захуигъэзащ Iуэхугъуэ гуапэм кърагъэблагъэхэм Дыджэш Лидэ.

Цыхубзэхэм я Налшык советымрэ къалащхьэм и Пенсионерхэм я зэгухьэныгъэмрэ я гуащэм фIыщIэ яхуищIащ, махуэшхуэ зэхьыхьэр щекIуэкI еджапIэм и унафэщI Османовэ Марьянэ, къыхалъхьэ жэрдэмэр сыт щыгъуи къадзэзыIыгъ, Iуэхугъуэхэр ирагъэкIуэкIыныкIэ зэкъыщIэзыгъакIуэ СКГИИ-м и колледжым и егъэджакIуэ, УФ-м щIыхь зиIэ и артисткэ, КъБР-м, КъШР-м я цIыхубэ артисткэ Таукеновэ Галинэ, «РКК» урысейпсо жылагъуэ зэгухьэныгъэм и щIыналъэ къудамэм и унафэщI Анчековэ Лидие, «Чистоля» тыкуэным и гуащэ Шахновэ Екатеринэ, Цыхубзэм я советым хэтхэу Азычэ Лидие, Елдар Риммэ сымэ.

Къызэхуэсахэм я гукъэкIыжхэмкIэ ядэгуэшащ Хэку зауэшхуэм и ветеран Куманин Павел, а зэман хьэлъэм лэжьа Половининэ Верэ сыма.

Махуэшхуэ зэIущIэм кърагъэблагъахэм я гукъыдэжьи къаIэтащ Таукеновэ Галинэ и студентхэм ягъэхьэзыра концертымкIэ.

УАРДЭ Жантинэ.

Мамырыгъэм къыхуезыджэщ пхъэм къыхэщIыкIа танкыр

Къэбэрдей-Балъкъэр автомобиль-гъуэгу колледжым и пщIантIэм накъыщIэм и 5-м щекIуэкIа пэкIуэ ТекIуэныгъэ Иныр илъэс 72-рэ щрикъум траухуат.

ЗэХЫХЬЭМ хэтащ а еджапIэм щIэс ныбжьыщIэхэр, абыхэм я гъэсакIуэхэр, я адэ-анэхэр, дзэм къулыкъу илъэс куэдкIэ щезыхьэкIа нэхъыжьыфIхэр, нэгъуэщIхэри.

ЗэщIэпщIыпщIэу дыгъэпсым «игъэпскI» пщIантIэ гъэщIэрэщIам щызэзрихьэлIа цIыкуэхэр зы Iуэхугъуэшхуэ гуэр щхьэкIэ зэрызэхуэсар нэщхьыфIагъэрэ гушхуагъэрэ кьызэрыщ я нэгу зэлъытIухаХэмкIэ къапщIэрт.

ТекIуэныгъэ Иным ирырагъэхьэлIа пэкIум щыIуа усэхэм, уэрэдхэм, щыжаIа хъуэхъу дахэхэм хьэщIэхэмрэ «бысымхэмрэ» я гукъыдэжьым нэхъри закъригъэIэтащ, щызэхуэса щхьэусыгъуэм и инагъэр зыхрагъэщIащ.

Зэхьыхьэм къекIуэлIахэм псом нэхърэ нэхъ щIэщыгъуэ ящыхьуари яго щыщIэрэ ящыгъуэ, ящыхьуари яго щыщIэрэ ящыгъуэ. Ахъшэ зэрыщIэ зэкIэ paIylIa, танк теплъэ зиIэ ухуэныгъэ теплъыджэрат.

- Мыр зыщIари, нобэрей пэкIум нэхъыбэу къетшэлIари 1-нэ курсым щеджэхэращ. Дэ дыхущIэкъуащ а цIыкIухэм зауэм и хуэмэжбжьымэхр нэхъ зэрызэхедгъэщIэнкIэ, апхуэдэ гуауэ дяпэкIэ къэдгъэхъу зэрымыхъуумэм ахэр зэредгъэгупсысыным. Зэрытлъагъущи, абыхэм ящыщ куэдым а адэшхуэхэм я адэжхэм, зауэм щыIахэм, хэкIуэдахэм, я сурэтхэр яIыгъщ, - жиIащ Iуэхум и кьызэгъэпэщакIуэ нэхъыщхьэ, егъэджакIуэ Бэрэ Эжаныр.

Зэхьыхьэр къыззэгъэпэщахэм, езыгъэкIуэкIахэм хъуэхъу псалъэкIэ зыхуагъэзащ дзэм кьыхэкIыжа, полковник Романенкэ Борис, Афганистаным щызэуахэм яхэта Абэнокъуэ Владислав сымэ, нэгъуэщIхэми.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

● ЗэIущIэхэр

ЩIэпхъаджащIэхэм я Iэмалыщ Iэхэр

КъБР-м Къэрал кIуэцI Iуэхухэмкl Iэ щыIэ министерствэм щекIуэкIащ иджырей хъыбар-коммуникацэ Iэмэпсымэхэр кьагъэсэбэпу ялэжь щIэпхъаджагъэхэр сэтей къэщIыным, апхуэдэхэр Iэмыгъэхъуным теухуа семинар-зэIущIэ.

АБЫ ХЭТАЩ КъБР-м щыIэ МВД-м и Iэнатlэхэм я лэжьакIуэхэр, республикэ прокуратурэм, Урысей Федерацэм и Следственнэ комитетым и Следственнэ управленэу КъБР-м щыIэм, Урысей МВД-м и Краснодар университетым Урысей МВД-м и лэжьакIуэхэм я Iэщ Iагъэм щыхагъахъуэ и Кавказ Ищхьэрэ институтым я лIыкIуэхэр.

ЗэIущIэм щытепсэлъыхьащ хъыбар-коммуникацэ Iэмэпсымэхэр кьагъэсэбэпу ялэжь щIэпхъаджагъэхэм упэщIэтыным пыщIа гугуэхьхэмрэ абыхэм уаэзрыпэщIэтыфыну щыкIэмрэ.

КъБР-м Къэрал кIуэцI Iуэхухэмкl Iэ щыIэ министерствэм и пресс-Iуэхущ Iапл Iэ.

● Тхылъыщ Iэ

Адыгэбзэр зэрызэбгъэщIэн макъылъэ

Иджыблагъэ дунейм къытехьащ Тхыдэмкl Iэ, филологиемрэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iэнатlэхэмкl Iэ институтым Кавказ Ищхьэрэм и лъэпкъхэм я литературэмрэ Iуэрыlуатэмкl Iэ и кафедрэм и доцент, филологие щIэныгъэм я кандидат Абазэ Албэч игъэпса «Адыгэбзэ макъылъэ» мультимедие проектыр.

ПСАЛЪЭМ я гъэIукIэм уедаIуэ, уеплъ, я тхыкIэхэр тыншу зэбгъащIэ хъуну ухуащ ар. Адыгэ псалъэхэм я мызакъуэу, хамбзэм щыщу ди бзэм къыхыхьахэри щызэпкърыхащ абы.

Проектыр зи жэрдэмри, «Адыгэбзэ макъылъэм» ит псалъэхэр кIыхьэзыхари, къеджэри Абазэ Албэчщ, цIыхубз макъкIэ псалъэхэр зыгъэIуар Туркум хыхьэ Кэйсэр кьалэм дэс КъарэщIыкIу Илькайщ.

Адыгэбзэр зззыгъэщIэну щIэхъуэпсэ куэдым Абазэм и лэжьыгъэщIэр кьахуэдщхьэпэну дыщогугъ. «Адыгэбзэм и макъылъэр» кьыщыкIэгъэтынущ мы интернет напэкIуэцIым http://www.l.kbsu.ru/docs/if/nanum_i_bza.ppsxA.

Бзэм зегъэужьыным хуэлажьэ Абазэм и Iэдакъэщ Iэкl куэдкIэ яджыри лъэпкъыр игъэгуфIэну ди гуапэщ.

ИНЭРОКЪУЭ Данэ.

Iэщэ яIэну хуитныгъэ зратахэм и зэманым зрагъэтхыжын хуейщ

Урысей гвардиемкIэ управленэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм лицензэ лэжьыгъэмкIэ и центрым къызэритамкIэ, унэм Iэщэ щахъумэну, зэрахьэну тхылъ зиIэхэм зыщагъэзгъупщэ хъунукъым кърата хуитныгъэм и пIалъэр икIыным зы мазэ мынэхъ мащIэ иIэжу щIэрыщIэу зрагъэтхыжын зэрыхуейр. Абы папщIэ лицензэ лэжьыгъэмкIэ Iэнатlэу Iэщэр щрагъэтхам щызэрыщIэу иратыжын хуейщ аргуэру зрагъэтхыжын папщIэ законым кьигъэув документхэр.

АПХУЭДЭ пIалъэм кьриубыдэу Iэщэр щIэрыщIэу ешыыгъэтхыжахэр административнэ жэуапым ирашэлIэнущ Урысей Федерацэм Административнэ къэушагъэхэмкIэ и кодексым и 20.11-нэ статьям и Iыхьэ 1-м е 20.8-нэ статьям и Iыхьэ 4-м япкъ иткIэ. Абыхэм къызэрыщыгъэлъэгъуамкIэ, къуаншагъэ зылэжьахэм сом мини 3-м нэскIэ етхьакъунущ.

Абы къыдэкIуэу, гвардиемкIэ управленэу КъБР-м щыIэм лицензэ Iуэхухэмкl Iэ и центрым къитащ Iэщэ къащэкуну хуит ящIа цIыкуэ щхьэхуэхэмэ Iуэхущ Iапl Iэхэм я документхэр электрон теплъэ яIэу зэрагъэкIуэну хуиту. Абы папщIэ къэкIуэсэбэпын хуейщ къэрал, муниципальнэ Iуэхутхьэбзэхэм я портал зэгуэтыр.

ЗэIущIэм къызэращэхум, зэрызэрахьэм, зэрызэблагъэкIым теухуауэ фыщыщIэупщIэ хъунущ Урысей гвардиемкIэ управленэу КъБР-м щыIэм лицензэ Iуэхухэмкl Iэ и центрым. Телефонхэр: 49-56-13, 49-56-07.

Урысей гвардиемкIэ управленэу КъБР-м щыIэм цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ Iапl Iэхэм ядэлэжьынымкIэ и Iэнатlэ.

● Хъыбарегъащ Iэ

«Вагъуэ цIыкIу» фрегъэблагъэ

Ди къэралым и щыпIэ куэдым екъулIэныгъэ яIэу зыкъыщызыгъэлъэгъуа, хэгъуэгу, урысейпсо зэпеуэхэм пашэныгъэ щызыубыда, щапхъэ зытрах «Вагъуэ цIыкIу» сабий къэфакIуэ ансамблыр къызэрызэрагъэпэщэрэ илъэситху щрикъум ирихьэлIэу нэгуэныкъо концерт зэхешэ.

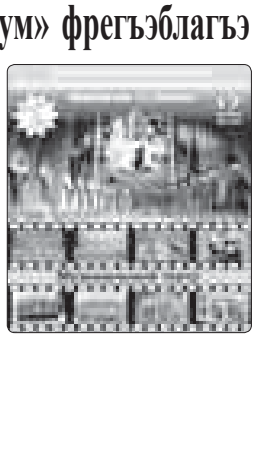

ЛъэпкъымI и напщIэ телъ къафхэр екIуу утыку изыхьэ сабий ансамблыр зэрызэхашэрэ куэд мыщIами, бэм я лъагъуныгъэр къэхьэхуи яхуэзфIэкIащ. Гупым и художественнэ унафэщIыр Къурашэ Эдикщ.

Налшык дэт Музыкэ театрым гукъыдэж зиIэ псори накъыгъэм и 17-м фрагъэблагъэ. ЩIыщIидзэнур сыхьэт 18-рэ дакъикъэ 30-рщ.

Мы махуэхэм

Накъыгъэм и 13, *щIэбэт*

♦УФ-м и Тенджызь ФIыцIэ флотым и махуэщ. 1783 гъэм тенджызь ФIыцIэм къыщызэрагъэпэщащ Урысей флотыр.

♦1754 гъэм пащтыхь гуащэм, Пётр Езанэм ипхъу Елизаветэ, унафэ ищIащ Урысейм ятIэ къэрал банк къыщызэгъэпэщыным теухуауэ.

♦1829 гъэм Пушкин Александр Москва кърагъэкIри, Кавказым щызаУэ дзэм хагъэхьащ.

♦1836 гъэм Урысейм ухуэн щыщIадзащ къэралым щыяпэ гъущI гъуэгур, Петербург - Царское Село - Павловск щыпIэхэр зэпызыщIэнур. Километр 26-рэ зи кIыхьагъ а гъуэгур къызэIуахат 1837 гъэм щэкIуэгъуэм и 11-м.

♦1888 гъэм Бразилиеми кьыщащтащ цIыхухэр ягъэпщылIу мыдэным теуха унафэ.

♦1913 гъэм Дзэлыкъуэ мэкъумэшыщIэхэм зыкъыщаIэтащ.

♦1921 гъэм ЦIыхубэ комиссархэм я советым унафэ ищIащ цIыхухэм зыщагъэпсэхуну, я узыншагъэм щыкIэлъагъэплъыну унэхэр РСФСР-м къыщызэIухыным теухуауэ.

♦1927 гъэм Киев къыщызэрагъэпэщащ «Динамо Киев» футбол командэр.

♦1991 гъэм Урысейпсо къэрал телерадиокомпанием (ВГРТК) лэжьэн щIидзащ.

♦2000 гъэм Урысейм и Президент Путин Владимир и унафэкIэ къызэрагъэпэщащ федеральнэ щIыналъхьэ УФ-м и Президентым и ИнформацIэ

Щ1эныгъэл1 ц1эрыуэ, ц1ыху щ1ыпкъэ Иуан Пётр 75

Лъэпкъ узэщ1ак1уэхэм ящ1ыщ

**Дэтхэнэ лъэпкъри щ1охъуэпс и ц1эр зы1этын, фыкI3 зы-гъэ1ун ц1ыху къаухэк1ыну. Адыгэхэм ди насып къ1ихьри, дыз3эрыгушхэн ц1ыху щ3джащ3 куэд ди щ1ыгум къ1ухьащ. Апхуэдэхэм ящ1ыщ щ1эны-гъэл1 ц1эрыуэ, жылагъуэ лэжьак1уэ I3к1уэлъак1уэ, л1ы-гъэшхэрэ хабзэрэ зыхэлъ Иуан Пётр Мацэ и къуэр. Щ1эны-гъэхэмк1э Урысей Академием и Къэбэрдей-Балъкъэр щ1эны-гъэ центрым и къ1ызэгъэпэщак1уэ ик1и абы и унафэщ1, Къэбэрдей-Балъкъэрым Ин-форматикэмрэ щ1ыналъэ упра-вленэмк1э и институтым и щ1ныгъэ унафэщ1, техник щ1ныгъэхэм я доктор, профессор Иуаныр лъэпкъ щ1ныгъэм зегъэузэщ1ыным къарууш1уэ езыхьэл1эхэм ящ1ыщ1.

● Дифl догъэлъапlэ

ИУАНЫР 1942 гъэм накъыгъэм и 15-м Старэ Шэрэдж къуажэм къ1 щ1алъхуащ. И сабиигъэр Хэку зауэшхуэм и ильэсхэм хиубыдэу, а лъэхъэнэм пыщ1ауэ щ1ыта бэ-лыхьхэр, езым хуэдэ ц1ык1у куэдым ещхьу, зыхищ1ами, дунейр фI3I3эру, дык1эзыуэхуереих псори и щ1эщ1-гъуэу къэтэджащ ар. Пётр зэры-жи1эмк1э, апхуэдэу къ1ызэрых1уар, дауи, я фIыщ1эщ и адэ Мацэрэ и анэ Гуащ1эрэ. Зэщ1ыкъэгъуэсэхэм я унаг-гъуэшхуэм я сабий еянэт ар. И анэ-къ1ильхуэр балигъ хуауэ дунейм къ1тех1ами, сабий к1асэр ягъэсэ-хуакъым, атI3, адрейхэми зыгуэ, унагъуэк1э къ1ап1эн гуэрхэр и1эрэ ар г3ззэщ1эным жэуапльныгъэ хэлъу бг3эдыхьэщ1 зэрагъэсар.

- Ди унагъуэшхуэм къ1ыдита фы-гъуэхэм ящ1ыщ1 ди лъэпк1э хабзэр, адыгэ нэмысыр тхэлъу дык1эгъэ-джыныр, лэжьыгъэм ф1ыримык1уэ-тыныр, лъэпощхьэпохэр къ1ызэ-нэк1ыныр. Абыхэм дыщ1ап1ык1ащ ц1ыху зэхущытык1э и лъэныкъуэк1э г3ащ1э щапхъэ тхуэхуа ди адэ-анэм. Согупсысыжри, абыхэм хуэдэу гъэса, шы1эныгъэ, хабзэ, пщ1э зыхэлъ щ1ымы1эми ярейт, - и сабиигъуэр игу къегъэк1ык Иуа-ныи. - Си зыужьыныгъэк1э, акъы-лым къ1ызэ1ив1ыбдзэ къэухьк1э, жып1энурамэ, гъэугуг3ьагъуэ схуэхъуар ди Тхъэр, дык1ъэзыухъу-реихь щ1ыуэпсыр, езы дунейр арауэ к1ыщ1ек1ынщ. Зыми къ1ызжи1акъым фI1уэ ед1жэн хуейуэ, зы лъагапI3 гуэрхэм сыхущ1эк1ун хуейуэ, I3мал имы1эу щ1эныгъэл1, I3щ1ал3эл1 сы-хъун хуейуэ – сы3эригу1эмк1э, апхуэдэ нэхъуеинш3гъэ ц1ыхум ныкъ-дал3ку (е къ1ыдал3ку1ыкъым). Уеблэ-мэ школым сы3эрыщ1эт1ысхьар ди дейхэм къ1ыщ1ар абы сык1уэу зезг3этха нэужь щ.

Зи анэр г3эфIэгъэц1эу «П1ыт1эк1» з3джэу къэхъуа щ1ал3 ц1ык1ум и п1эжьыпI3к1э и ц1э дыдэр Заурбэчт, арщхьэк1э абы емыса сабийм и ц1э-унэц1эмк1э школым къ1ыщ1ыдэ-упщ1ым жи1ащ Иуан Мацэ зэрик-1уэр, и анэри «П1ыт1эк1» къ1ызэ-редж3р. Абдеж къ1ыщ1ыдэзэри, я п1эщ1ык1э «Петя» хъуащ, иужьк1э «Пётр»-м хэк1уащ. Нобж ар куэдым къ1ызэрац1ыхур апхуэдэущ.

Курыт школым фIы дыдэу щ1эджащ Иуаныр. Еджэным нэмыщ1, школым щ1ек1уэк1 нэг3ущ1 сыт хуэдэ I3эхуэхэмк1и щ1ипэрытт. И ныбжьхъэм я деж пщ1э щ1ыщ1эти, Иуаным ныкъ1ихьхъэ сыт хуэдэ жэр-дэмри абыхэм къ1ыдаI3ъыр. Апхуэдэу «Тимуррэ абы и гупымрэ» фильмым еплъа нэужь, а з3гу-хьэныгъэ ц1ык1ум хуэдэ я жьл1эм къ1ущ1ызэригъэпэщат абы ик1и зи ныбжь хэк1уэтахэм ядэ1эпыкъуэгъ псапэ зыпыльхьэ л3жьыгъэ куэд з3фIих-хащ.

Л1эщ1ыгъуэ блэк1ам и 50 - 60 гъэхэм ди къэралым и дэнэ щ1ыпIэм къ1ущ1ежьат школ производственнэ бригадэхэр. Старэ Шэрэдж къуажэм 1958 гъэм къ1ущ1ызэрагъэпэщ-апхуэдэ ныбжьыщ1э гупым я пашэу щ1ытащ Пётр, ех1ул1эныгъэхэр я1эу колхоз губгъуэм щ1ылэжьащ. Шко-лак1уэхэм з3рахьа нартыху гектар 30-м гъавэ бэ къ1ызэрытрахам папщ1э, колхоз правленэм къ1ыб-гъ3дэк1 сых1эти тыгъэ къ1ухуащ1ат. Къ1инэмыщ1ауэ, школым и пионер, комсомол з3гух1эныгъэхэм я унафэщ1уэ ек1уэк1ащ.

Иуаныр хуабжьу дихьэхырт спортымрэ физкультурэмрэ. Атлетик3 псынщ1эр, хьэлъэр, бэнэк1э хуитыр зыхилъхьэ щымы1эу фIэфIт. Абык1э спортымк1э мастер х1уауэ щ1ытащ ар.

Зэдж3 предметхэм ящ1ыщ Пётр нэхъыбэу д3зыхьэхьр физикэмрэ математикэмрэти, а щ1эныгъэхэм нэхъ кууэ хуеджэн мурадк1э 1959 гъэм щ1эт1ысхьащ КъБК1ъУ-м математикэмк1э и факультетым.

- Щ1эныгъэхэм я пащтыхь гуащэ есэпыр сыт хуэдэ з3мани апхуэдэу къ1онэж. И1джыри сыстудентуэ сэ мурад сщ1ащ си г3ащ1эр щ1эныгъэ-къ3хутэныгъэ I3эхуэхэм хуэз3гъэпсыну, - студент и1ьэсхэм топсэльыхь Пётр. - А1ъэхъэнэм сыдих3хащ Совет Союзым «щ1эныгъэ нэпцIу» и1ьэс куэдк1э къ1ущ1ал3ыта киберне-тикэм. А щ1эныгъэм зегъэужьыным нэхъыбэу щ1ел3кыр Киевт, елэжьри академик ц1эрыIуэ Глушков Викторт. Къ3зг1уэтри сер-сэру з3джэу щ1ытащ а едж3-гъэшхуэм и «Цифровой автоматхэм я синтезыр» тхьилъ гъэщ1эгъуэныр, нэг3ущ1эщ1эрэ. Кибернетикэм, ком-пьютер технологием я з3фIэ-к1ыш1уэхэм, абыхэм я къэхУуну л3ущ1ым з3уэ дихьэха сэ зык1и сы-к1ыпIуэг3эувыл1эжьнутэкъым - абы-хэм кууэ сы3эрыхуедж3нур си гурылъ быдэт.

КъБК1ъУ-р ех1ул1эныгъэк1э къэ-зыуха щ1ал3щ1эр ерыщу яужь.ихьащ и мурадыр з3рыригъэх1ул1эным. Ильэс куэд и пэк1э, и сабиигъуэу, тегушхуэу и закъуэ школым з3ры-щ1эт1ысхьам хуэдэу, щ1ныгъэм хуэнэхъуеинш3 адыгэ щ1ал3р ныкъ-щ1ыщ1идз3щ Украинэм Щ1эны-гъэхэмк1э и Академием Кибернети-кэмк1э и институтым и бжэ1упэм. Ди къэрал псом щ1ыщу I3щ1ал3эл1 ныбжьыщ1э нэхъыф1 дыдэхэрат абы и аспирантурэм щ1эт1ысхьэфыр, сыту жыпI3мэ, абы щ1эзрагъэг3ъуэт щ1эныгъэ л3ъагэр дунейпсо мардэм къит1ас3у, дунейпсо утыку уизыщэ-фу щ1ытти. Тхьэм фIыуэ къ1ильэгъуа щ1ал3щ1эм абдежми къехъул1ащ и хъуэпсапI3р: 1965 гъэм ар хъуащ зи гугъу тщ1ы институтым и аспирант. Академик Глушковыр и унафэщ1у къ3хутэныгъэ хьэлэмэт куэд ири-гъэк1уэк1ащ, щ1эныгъэ статья зы-жанэ итхащ, ахэр и лъэбжьэу игъэхьэзыращ и кандидат л3жьы-гъэри. А диссертацэр 1972 гъэм ех1ул1эныгъэк1э пхигъэк1ащ ик1и физико-математикэ щ1эныгъэхэм я кандидат цIэр къ1ыфIащащ.

Щ1эныгъэл1 щ1ал3р яфIэфIу къа-гъэнэжат Кибернетикэмк1э инсти-тутым, арщхьэк1э щ1ал3хуэ щ1ына-л3ъэр зи гум имык1 хэкупсэ нэсым нэхъ къ1ищт3рт и з3фIэк1эр и хэку ц1ык1ум и зыужьныгъэм хуи-гъэл3жьэмэ. Киев ильэсищ1э щ1ы-л3жьа нэужь, абы Къэбэрдей-Балъ-къэрым къигъэзэжащ ик1и ком-пьютер программированиемк1э, кибернетикэмк1э егъэджак1уэу КъБК1ъУ-м уващ. Куэд дэмык1уэ республикэм къ1ыщ1эзэуахащ. Вы-числительнэ центр. Абы и унафэщ1у щ1ытынэр хуагъэфэщащ з3фIэк1 л3ьагэ зыбг3ьдэ1э щ1эныгъэл1эм. Ар зи пашэ гупым щ1эныгъэр хуагъэлэжьащ ц1ыхубэ хозяйствэр автоматизированнэ I3эхуэ зехьэ-к1эхэм хуэг3эк1уэным, апхуэдэ I3эхуэ бг3эдыхьэк1эм экономикэ хъе-рышхуэ къ1ызэрыпэк1уэр ная1уэ ка-щ1у. Ди республикэм япэ дыдэу къ1ыщ1эзрагъэпэща апхуэдэ I3на-т1эм къ1ихьа къэралпсо ех1ул1эны-гъэхэм папщ1э, СССР-м и Министр-хэм я Советым и Щ1ыхь Тхьылъыр къ1ыхуагъэфэщауэ щ1ытащ Иуан Пётр.

Компьютер технологиехэр студентхэм щэщ1ауэ яджьным Пётр ел1эл1ащ къ1ыкл1ык1уэ и1ьэсхэм. Къэбэрдей-Балъкъэр мэкъумэш ин-ститутым (иджы университетым) з3рабж техникэмрэ автоматизацэмк1э и кафедрэм и унафэщ1у, «АСУ Севкавгрупром» Кавказ Ищхъэрэ щ1эныгъэ-производственнэ з3гу-хьэныгъэм и пашэу щ1ыту, а ун3тIныгъэм ех1ул1ауэ щ1ытащ къ1ыуг1уеящ. З3ман к1ыхьк1э ири-гъэк1уэк1а апхуэдэ къ3хутэныгъэ хьэлэмэтхэр л1ьабжьэ зыхуиI3а, щ1эныгъэл1 пажэ куэдым гунэс я щ1ыхьуа и доктор диссертацэр И1уаным утыку къ1ыщ1ихьар 1986 гъэрэ. А л3жьыгъэ купщ1афIэри И1уаным апхуэдэу щ1ыпхигъэк1ащ УССР-м и АН-м Кибернетикэмк1э и институтым, техникэ щ1эныгъэ-хэм я доктор цIэр къ1ыфIащу. 1989 гъэм абы къ1ыфIащащ профессор цIэр.

Ц1ыхугъэ л3ъагэ зыхэлъ щ1эныг-гъэл1эр жылагъэр I3эхуэхэми дапщэ-щ1и хуэжьдж3щ. 1990 гъэм ар хах-хауэ щ1ытащ КъБР-м и Совет Нэ-хъыбхъэм и депутат, ц1ыхубэм я дэ1ых къ3рагъэзри.

Зи щэфIэк1ымрэ зи щ1эныгъэ-къ3хутэныгъэ л3жьыгъэхэм я мы-хьэнэмрэ з3маным дэин, дэбагъуэ щ1эныгъэл1ым и фIыгъэщ Щ1эны-гъэхэмк1э Урысей Академием и щ1эныгъэ центр 1993 гъэм ди щ1ы-налъэм къ1ызэрыщ1эзэуахар. Ап-хуэдэу Къэбэрдей-Балъкъэрым и щ1эныгъэ зыужьыныгъэм и зы Iыхьэ, мыимви, пщ1э зиI3, хъуну. Ди республикэм, Кавказ Ищхъэрэ щ1ы-налъэм з3рыщ1ыту щ1эныгъэм нэхъри зыщ1ужьныжьмк1э щ3сп1э хъуащ а щ1эныгъэ центрыр. Абы л3ьандэрэ ди лъэпк1э щ1эныгъэр л3агаI3щ1эхэм нэсащ, ди щ1эны-гъэл1хэми ун3тIныгъэ з3хуэмы-дэхэмк1э з3фIах къ3хутэныгъэ л3жьыгъэхэми я л1ьабжьэр нэхъ куу, я купщ1эр нэхъ л1эщ хъуащ. 1994 гъэм щ1эныгъэ центрым къ3хутэ-хащ Бгы1ъэ щ1ыпIэхэм я экологием-к1э Къэбэрдей-Балъкъэр инсти-тутыр. И1ьэсит1 нэхъ дэмык1уу КъБК1ЩЦ-м къ1ызэрыгъэпащащ. Ин-форматикэмрэ щ1ынал3э управле-нэмк1э Къэбэрдей-Балъкъэр инсти-тутыр (и1ьэс 20-м щ1игъуэк1э абы и унафэщ1у щ1ытащ И1уан Пётр), Тхьидэмк1э, филологиемк1э, эконо-микэмк1э институтыр (иджы1псту Къэбэрдей-Балъкъэрым Гуманитар къ3хутэныгъэхэмк1э и институт-фи-лиалыр), апхуэдэу Къэбэрдей-Балъ-къэрым Прикладной математи-кэмрэ автоматизацэмк1э и инсти-тутыр. Ахэр академическэ I3эхуэмы-пIэ хъуащ ик1и КъБК1ЩЦ-м и къудамэ щ1ъхьэхуэзэу уващ.

И1уан Пётр зи унафэщ1 Къэбэрдей-Балъкъэр щ1эныгъэм центрым и нэ1эм щ1эт щ1эныгъэ I3эхуэщ1ап1эхэм ящ1ыщ1 Ядернэ къ3хутэныгъэхэмк1э Урысей Академием ди щ1ыпIэм щ1ыл1ащ Географиемк1э къудамэр. Апхуэдэу а I3нат1эм епхауэ мэлажьэ РАН-м Астрономиемк1э и инсти-тутым Терскол щ1и3 къудамэр.

- И1эжьп1эк1э жып1энумэ, щ1ы къ1урейм щ1ыпсэу л1ьапкъэм тхуэфэщ3ну дд3эрыхэтыфынур ду-нейпсо щ3нхабзэм, абы и щ1ыгум щ1ы1э щ1эныгъэ куум нэсу щ1ыгъ3ззэ зыхуэтщ1ырэщ. Аращ зыужьныг-гъэм, з3ф1эзэпщ1ыгъэм дыхуэзыщ1-гъэгу захуэр, - жеI3 И1уаным. - Ат1э-ми, щ3нэныгъэ п1эм и1ьэс и1ьэ-хьэ, зы мардэмрэ зы жып1эхьмрэ дапщэщи ит I3нат1эк1ым. Псэ зы1ут I3пкъ-л1эпкъым хуэзг1ьадэ абы щ3к1уэк1 I3эхуг1уэ з3мы1ып1эжьыгъуэ куэд: I3эхущ1ап1э гуэрхэр къ1оунэху, нэ-гъуэщ1эхэри з3хуащ1ыж, з3гугъ3ж-хэри з3хэк1ыжхэри яхэтщ. 2013 гъэм и фокIадэм къ1ызрагъэпащ3уэ щ1ыта ФАНО-м (Щ1эныгъэ з3гу-хьэныгъэхэм я федеральнэ агент-ствэ) къ1ыхиI1ьхьауэ, къэралым и щ1ынал3эхэм щ3к1уэк1 абыхэм щ1ылажьэ щ1эныгъэ-къ3хутэк1уэ ин-ститут з3мы1ып1эжьыгъэхэр зы щ1эныгъэ центр иным и дамэм щ1э-гъ3увэным хуэунэт1а I3эхуг1уэхэр. Къэбэрдей-Балъкъэрым и щ1эны-гъэ-къ3хутэк1уэ I3нат1эхэри г3уэ-гуанэщ1э тлъэ. А зэхъуэк1ыны-гъэхэр щ1эныгъэм, къ3хутэныгъэм я фIагъэр къ3ят1ыным з3рыхуэдг3ъ-л3жьэным дыхуущ1окIыу л1эпкъ щ1эныгъэл1хэр.

КъБК1ЩЦ-м мы з3маным псори з3хэту щ3лажьэ I3щ1ал3эл1 щ3 бжьы-гъэхэр. Абы и щ1эныгъэ л3жьа-к1уэхэм я хэтщ РАН-м и член-корре-спондентхэр, щ1эныгъэхэм я докторхэр, кандидатхэр. И нститутхэм щ1ы3 докторантурэхэм, аспирантурэхэм я щ1эныгъэм щ1ыхагъахьуэ I3щ1ал3эл1 куэдым. Иригъэк1уэк1 щ1эныгъэ-къ3хутэныгъэхэмк1э РАН-м и КъБК1ЩЦ-р япыщ1ащ УФ-м, хамэ къэралхэм щ1ы1э щ1эныгъэ з3-гух1эныгъэ куэдым. Абыхэм щ1ы-з3фIах л3жьыгъэхэм ях1ыз3щ1ау-бы1дэ щ1эныгъэ ун3тIныгъэ куэд. Апхуэдэхэщ, псальэм папщ1э: ас-трофизикэр, математикэр, информ-матикэр, кибернетикэр, щ1ым епха щ1эныгъэр, географиемк1э, экологиер, экономикэр, з3п1эзэрыт щ1ынал3э зыужьныгъэр, гуманитар къ3хутэныгъэ з3мы1ып1эжьыгъуэхэр. А къ3хутэныгъэщ1эхэр зи л1ьабжьэ щ1эныгъэ конференцэхэр, симпо-зиумхэр щ1эк-щ1эхьуэ щ1ы3эхашэ центрым. Абыхэм ящ1ыщ куэдым ду-нейпсо мыхьэнэ я1эщ ик1и ди къэ-ралым, хамэ щ1ынал3эхэм я щ1эны-гъэл1 ц1эрыуэхэр хэтщ.

Пётр зэрыжи1эмк1э, г3ащ1эр езы-гъэфIак1уэ техникэм адэк1и зи-ужьын папщ1э, щ1эныгъэр абы я1э-ну бжьыгъэ хуейщ. А псоми мы1ьку хуейщ, къ1инэмыщ1ауэ, (абы нэхъ мыхьэнэщ1уэ и1эщ) къ3хутэны-гъэхэр езыг3ек1уэк1ыфIын, щ1эны-гъэ I3эхуэ адэк1э зыгъэк1уэтэн щ1а-пэгъ3ъуэ дыжэныкъуэщ1. Хэку псор и1эк1э зыгъэк1уэтэфын л3жьыгъэ купщ1афIэ яхуэзэфIэхыныщ ди щ1ы-нал3эм и щ1эныгъэл1хэм. Абыхэм къ3щ1эувэ щ1эныгъэл1 ныбжьыщ1эхэм I3эмал псори егъэ-гъуэтыпхъэщ ябг3ьдэ1ь з3чи1ф нэсу къ1ыз3ыкъуахьн, я з3фIэк1хэр утыку1ухуэхэм щ3гъэлъэгъуфын папщ1э. И1уаныр мэгугъэ щ1эныгъэм и зыужьныгъэм хуэфащэн къэрал гулъытэ дапщэщи игъуэтыну, г1ынэ зимыI3 а фIыгъуэр ди Хэкум, абы и ц1ыхухэм я ех1ул1эныгъэм нэсу хуэлэжьэфын папщ1э.

Зи пашэ центрым, си щ1эныгъэ унафэщ1 институтым щ3ек1уэк1 лэ-жьыгъэ псоми я къ1ызэг3ъэщ3к1уэ I3к1уэлъак1уэ И1уаным хуэзфIок1 ду-нейпсо мыхьэнэ зиI3 къ3хутэны-гъэхэм я з3хэублак1уэ, жэрдэм-щ3к1уэ хъун, ди республикэм и щ1эныгъэл1хэм я лъэк1ыныгъэхэр щ1ынал3эм и зыужьныгъэм къ1ыхуэщ1игъэ1уэн. Ахэр хуэг3эпсащ математикэм, кибернетикэм, информ-матикэм, жылагъуэ-политик, тех-никэ щ1эныгъэхэм. Щ1ал3хуэ щ1ына-л1ъэм, щ1ыпсэу къ3ралым я къ3к1уэ-нум дапщэщи егъэпIейтей хэкупсэ нэсыр, жылагъуэ лэжьак1уэ емы-з3ззыр. Аращ ар пщ3дейрей махуэм хьэлэлу щ1ыхуэлажьэр, з3ману, къарууэ и1эр, бг3ьдэль щ1эныгъэ куур мыхьэнэшхуэ зиI3 I3эхум щ1ы-хуиунэт1ыр. З3фIэк1 л1ьагэ зыб-г3ьдэль Иуаным пщ1эшхуэ щи1эщ Щ1эныгъэхэмк1э Урысей Акаде-мием. Абы и щ1ыхьэтщ Иуаным и I3эхуэ епл1ык1эр абы къ3хуэзрыщ1ал1ытэр, и псалъэм з3рыщ1ы-щ3дэ1ур.

Щ1эныгъэм зи г3ъэгу бг3ьфIэ щ1ыпхьэ1ыш3, зи I3дакъэщ1эк1эхэмк1э ди республикэм, Урысейм я мы3а-къуэу щ1ынал3э, къэрал куэдым къ1ыщ1ащ1ыхуа И1уаным щ1эныгъэм и зыужьныгъэм хуищ3 хэлъхьэныгъ-гъэщхуэр къ1ыпхуэмы1ып1эным хуэ-дизу инщ. Абы и къ1ал3мып1эм къ1ыпк1ащ щ1эныгъэ л3жьыгъэу 130-рэ, монографиеу 8, щ1эуэ къ1ы-гупсыса хьэпшып зыбжанэ. Ири-гъэк1уэк1 л3жьыгъэхэр къ1ильтэри, И1уаным къ1ифIащащ «УФ-м щ1эны-гъэхэмк1э щ1ых зиI3 и л3жьак1уэ» ц1э л1ьапIэр, СССР-м и Министрхэм я Советым и саугъэтыр, РАН-м, КъБР-м и Щ1ых тхьылъэр къ1ыхуа-гъэфэщащ. Апхуэдэу ар Щ1эны-гъэхэмк1э Дунейпсо Академием (Мюнхен), Щ1эныгъэхэмк1э Ню-Йорк академием, Естественнэ Щ1э-ныгъэхэмк1э Урысей академием, Щ1эныгъэхэмк1э Дунейпсо Адыгэ Академием, нэг3ущ1 щ1эныгъэ з3гухьэныгъэ зыбжанэми я академикщ, КъБР-м и I3тащ1ъэм и деж щ1ы1э Жылагъуэ советым хэтщ, Щ1эныгъэхэмк1э, егъэджэныгъэхэмк1э, щ1ал3гъуэл1э политикэмк1э абы къуд-дамэм и унафэщ1у. И1уан Пётр и ц1эр и1ратхащ США-м къ1ыщ1дэк1а «Дуней псом и ц1ыху щ3джащ3 5000» тхьылъым. 2016 гъэм И1уан Пётр хуагъэфэщащ ди республикэм и да-мыгъэ нэхъ л1ьапIэ дыдэр - «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и пащхьэм щ1и3 фIыщ1эхэм папщ1э» орденыр.

Пъэпкъым и узэщ1ак1уэ щ1ыпкъэр ящ1ыщ1 Тхъэшхуэр ина1уэ дахэк1э зыхуэпсахэми. Абыр и щхьэгъусэ Светланэрэ бынит1: пхъурэ къуэрэ - з3дг3ъуэтащ, ахэр адыгэ хабзэм и мардэхэм тету яг3эсащ, щ1эныгъэ, I3щ1ал3э ирагащ, г3ащ1эм г3ъэгу пэж щ1ытрагъ3уващ. Нэхъыжьхэр яг3эгуфIэ я къэрыщ1ыху-пхъу-рыл1ьхуэхэм я е1ъул1эныгъэхэм, г3ащ1эм и I3фIыр идж1ыри зэ зыхра-г3ащ1эу, дунейр нэхъри щ1эщ1ыгъуэ к1ыщащ1у.

Ди хэку ф1ыуэ зыл1ьагъу, абы и е1ъул1эныгъэм папщ1э куэд зылэжь хэкупсэм и з3фIэк1 псори хуигъэпсащ щ1ал3хуэ щ1ынал3эм и зыужьныгъэм. Абы ех1ул1ауэ И1уаным и къ1ал3мып1эм къ1ыпк1а л3жьыгъэхэр куэд мэхъу. Абыхэм пщ1эшхуэ щ3ек1уэ ди къэралми хамэ щ1ы1эхэми. З3маныр щ1ыхьэт техъуащ Пётр и I3дакъэщ1эк1эм щ1ыхиша I3эхуэ епл1ык1эхэм я п3жагъым.

И1уан Пётр и псалъэ I3щ1уэм пщ1э зэрыщ1ыр ди нэгу щ1эк1ащ 90 гъэхэми нэхъ и1ужьыу1эк1и. З3-гурыI1уэу, пщ1э з3хуащ1у з3дз3псэу л1ьапкъэм яку хьэлэ д3зыыкIэну х3та я3ыныкъуэхэм я мурад щ3хуэр къ-а1емыхьулар И1уаным хуэдэ ц1ыху акъ1ыльфIэхэм я фIыгъэщ. «Акъ1ым и л1ьапсэр гупсысэрц1», - жи1ащ адыгэ псалъэжьым. Адыгэ еджагъэшхуэм, хэку щ1эныгъэм и зыужьныгъэм хэлъхьэныгъэшхуэ х3уэзыщ1 ц1ыху щ1ыпкъэм и акъ1ылр жану, и гупсысэр жэру куэдрэ иджыри ирепсэу.

НЭГЪУЕЙ Залымхъан,
Информатикэмрэ щ1ынал3э управленэмк1э институтым и унафэщ1.

Щ1эныгъэхэмк1э Дунейпсо Адыгэ Академием къ1ыдыхэтхэр и гъусэу. *2010 гъэ*

Щ1ал3гъуэлэр дрегъэхьэх

Зи пашэ щ1эныгъэ I3на-т1эхэр зыхуэныкъуэ I3-щ1ал3эл1хэмк1э къ1ызэ-гъэпэщ1ыным теухуауэ И1уан Пётр иригъэк1уэк1 политикэм I3ущ1игъэшхуэ хэлъщ. Псом нэхърэ нэ-хъыщ1ыкъуэ абы ц1ыльы-тэр щ1ал3гъуэлэр щ1эныг-гъэ-къ3хутэныгъэ куум дегъэхьэхыныр щ, з3фIэ-к1ыу я бг3ьдэл3ыр л1ьапкъ щ1эныгъэм и зыужьныгъэм хуегъэг3ъэпсыныр щ.

А1УЭХУМ сыт хуэдиз гу-гъуагъэ хэмылъми, ар з3фIэхыным ёрыщу яужь и1щ И1уаныр. Абы нэсу къыгуроI1уэ ик1и псэк1э зыхещ1э и1эрыр г3ащ1эм щ1эныгъэ-хьыщ1ыхьэм щ1эныгъэм зегъэужьныныр з3рыха-л1ьытэр. А л1ьныкъуэмк1э дап1э ищ1а къэралхэм ди хэкури ял1ьэщ1ыхьэн папщ1э, зи гугъу сщ1ы I3эхуэ-гъуэм гупгъуэ хэха з3ры-хуэщ1ыпIхъэри з3и и нэ1эм щ1игъэк1ыркъым щ1эныгъэл1 щ1ыпкъэм. Нобэ абы игъэхьэзыр I3-щ1ал3эл1хэр пщ3дей щ1э-ныгъэр зыхуеинур. Ар мы3э-мытI3у нэрыльагъу тщ1ыхьащ псоми. И1уаным кадрхэмк1э иригъэк1уэк1 политикэ I3ущ1ыр ар зи щ1эныгъэ унафэщ1 институтым ех1ул1эныгъэфIхэр к1ыхуэзыхьар. Абыхэм я фIы1эгъэк1э, ныбжьыщ1уэ имы1эми, ди институтыр ящ1ыщ х1уащ I3щ1эныгъэ-хэмк1э Урысей Академием и I3нат1э нэхъыфIхэм.

Пётр пхиша щ1эныгъэ г3ъэгур хэмыгъуащ1эу, ар нэхъри нэхъ бг3ыфIэ х1ууэрэ ирик1уэ псоми з3щ1ауэз3щ1ыну ди гуапэщ. Нобэрэй махуэшхуэр зейм и I3ужь дахэхэм яфI к1ыхьк1ыу, узынш3у куэдрэ тхуренсэу.

АШЭБОК1УЭ Борис,
физико-математикэ щ1эныгъэхэм я доктор.

Дропагэ ик1и дрогушхуэ

Л1эщ1ыгъуэ блэк1ам и 90 гъэхэм ди къэралыр з3ры1уауэ щ1ыта политико-экономикэ щ1ытык1э хьэлъэр куэдым ящ1эж. А лъэхъэнэм з3тек1ыт1ащ жылагъуэр з3п1эз3ры з1ыбг3а, абы и джэлэсу щ1ыта I3нат1э куэд. Ар дыдэм хуэк1уэрт щ1эныгъэ, щ3нхабзэ I3эхущ1ап1эхэр. Ди республикэм и щ1эныгъэ I3на-т1эхэр з3маным къ3ридзэ удын хьэлъэм ях1ез3ыгъэла ц1ыхуэхэм ящ1ыщ. И1уан Пётр Мацэ и къуэр. Абы и фIы-гъэк1э ахэр щ1эуэвауэ щ1ытащ Щ1эныгъэхэмк1э Урысей Академием и дамэм, щ1ынал3э щ1эныгъэ центр хъуауэ.

И1УАНЫМ л3жьыгъэшхуэ иригъэк1уэк1 I3эху зехьэ-к1эщ1эхэр, технологие пэрытхэм я з3фIэк1хэр г3ащ1эм хэпщэным ехьэл1ауэ. Щ1эныгъэл1ым и жэрдэмк1э, и1ьэс зыбжанэ х1уауэ Кавказ Ищхъэрэм щ1ы3эхохьэ I3эху зехьэк1эщ1эхэм я1теухуа форум. Щ1ынал3эм и щ1эныгъэл1 пажэхэр, щ1эныгъэ I3нат1э пэрытхэм я унафэщ1хэр, еджагъэшхуэхэр къ3рохьэл1э апхуэдэ з3хуэхэм. Дэ дропагэ ар я1пэу къ1ыз3зыгъэпэщ3р ди хэкуэгъу щ1эныгъэл1у зеригъэщ1ыту.

Зи хэкур ф1ыуэ зыл1ьагъу, абы и е1ъул1эныгъэм папщ1э куэд зылэжь хэкупсэм и з3фIэк1 псори хуигъэпсащ щ1ал3хуэ щ1ынал3эм и зыужьныгъэм. Абы ех1ул1ауэ И1уаным и къ1ал3мып1эм къ1ыпк1а л3жьыгъэхэр куэд мэхъу. Абыхэм пщ1эшхуэ щ3ек1уэ ди къэралми хамэ щ1ы1эхэми. З3маныр щ1ыхьэт техъуащ Пётр и I3дакъэщ1эк1эм щ1ыхиша I3эху епл1ык1эхэм я п3жагъым.

И1уан Пётр и псалъэ I3щ1уэм пщ1э зэрыщ1ыр ди нэгу щ1эк1ащ 90 гъэхэми нэхъ и1ужьыу1эк1и. З3-гурыI1уэу, пщ1э з3хуащ1у з3дз3псэу л1ьапкъэм яку хьэлэ д3зыыкIэну х3та я3ыныкъуэхэм я мурад щ3хуэр къ-а1емыхьулар И1уаным хуэдэ ц1ыху акъ1ылфIхэм я фIыгъэщ. «Акъ1ым и л1ьапсэр гупсысэрц1», - жи1ащ адыгэ псалъэжьым. Адыгэ еджагъэшхуэм, хэку щ1эныгъэм и зыужьныгъэм хэлъхьэныгъэшхуэ х3уэзыщ1 ц1ыху щ1ыпкъэм и акъ1ылр жану, и гупсысэр жэру куэдрэ иджыри ирепсэу.

НЭГЪУЕЙ Залымхъан,
Информатикэмрэ щ1ынал3э управленэмк1э институтым и унафэщ1.

Дунейпсо щ1эныгъэ симпозиумым хэтхэм I3ущ1ъэмахуэ л1ьапэ зыщагъэлъэсу. *2008 гъэ*

З3фIэк1 л1ьагэ

Умыгъэщ1эгъуэн плъэ-к1ынукъым И1уан Пётр Мацэ и къуэм ири-гъэк1уэк1 щ1эныгъэ-къ3-хутэныгъэ л3жьыгъэхэм я1ьыдэ къ1ущ1эныгъэхэм я1ьыдэ-рэ абыхэм къ1ызэщ1а-убыдэ у1эт1ыныгъэхэм-рэ. Жыжьэ нос абы и з3фIэк1Iыр. Математи-кэм, кибернетикэм елэ-жьыным, нэгъуэщ1 щ1э-ныгъэ I3эхуэхэм кьадэ-к1уэу, абы и гупсысэхэр хуеуэнэт1 жылагъуэ гъа-щ1эр, ц1ыху з3хущ1ыты-к1эр г3ъебелджылыным, ди къэралым, республик-кэм я блэк1ар, нобэр, къэк1уэнур джыным, нэ-гъуэщ1эхэм.

И1УАНЫР зяужь ихьа д3тхэнэ I3эхуг1уэри къащ1ати, абы къ1ызыуэ-тынш3у, нэсу имыгъ3эз-защ1а яхэтк1ым. Дапщэ-щи абы е1эн3эхьащхьэ щ1эныгъэ л1ьагэр, абы и з3фIэк1эхэр къ3гъэсэбэ-пынр. Щ1эныгъэл1ым и къэхутэныгъэ л3жьыгъэ куэдым я г1ьащ1эщ бг3ьдэль гупсысэ куур, з3хэщ1ык1 л1ьащ1эр. И1уа-ныи и з3фIэк1ым к1ри-к1уахэр и1ьэс щ1агъуэ дэмык1уу хагъэхьэ «РАН-м и ех1ул1эныгъэ нэхъыщ1ьхьэр» и1ьэс къэс к1ьыдэк1 журналым.

Математикэ, кибернети-кэ щ1эныгъэм зауэы-нымк1э мыхьэнэшхуэ я1ащ И1уаным и диссерта-цэ л3жьыгъэхэм, къыди-гъэк1а адрей тхьилъхэм. Апхуэдэу I3эхуг1уэшхуэ-хэр щ3к1уэк1 абы къ1ызэ-ригъэпэща РАН-м и КъБЩЦ-м. Жып1энурамэ, И1уаным къ1ызэ1уиха щ1эныгъэ I3эхущ1ап1эхэм хуэдиз къ1ызз3ыгъэпэщ1фа щ1эныгъэл1 щымы1эми я1ащ. Абыхэм ящ1ыщ д3тхэнэри абы хуегъ-лажьэ ц1ыхум, абы и г1ьащ1эр, и псэук1эр егъэ-фIэк1уэным.

Къэхутак1уэ емыз3шым и иужьрей л3жьыгъэхэм ящ1ыщ1 «Урысейм и з3п1эз3рыт зыужьныны-гъэр: пэж хъэзэрэ нэпц1?», «Алгоритми-ческэ алгебрэ

● ЖыIэгъуэхэр

ГъащIэ узыншэ пIалъэ къумэ, лIэщIыгъуэри напIэзыпIэу блольэт

♦Бгыщхьэр плъапIэщ, ауэ псэупIэкъым: езыр-езыру дэкIар кохьыжьф, дахар зыщIыпIэ къыщохуе е кърадзыхьыж.
♦Гур илъщ, лъэр щIэхуащ.
♦Зи къару илъыгъуэм щIэгъэкъуэн и куэдщ.
♦ГъащIэ узыншэ пIалъэ къумэ, лIэщIыгъуэри напIэзыпIэу блольэт.
♦Насыпыншагъэм зэ мыхъуми зэ кIэ гуэр егъуэт.
♦УзыщымыгупчагъуэУ къэбгъуэтыжыр щIэуэ къыпхэхьуэ пэлъытэщ.
♦ЗэфIэнэгъуэм фIэгъэнапIэ ящIар зэкIуэжыгъуэм Iэубыдыпlэу къаугъэсэбэп.
♦Ныбжьэгъуми жагъуэгъуми уфIэкIынт, фыгъуэижэм уигъакIуэмэ.
♦Дэтхэнэ зэманми ешэн и пэж иIэжщ.
♦КъэгубжьыгъуафIэр гу пцIанэщ.
♦Къызэрыпхущытым хуэдэу узыхущытыжьым зы Iей гуэр епщIауэ къыщохьу.
♦ПщIым икIунур икIуа нэужь, пэжым и гупкIэм потIысхьэ, пызагъэмэ, аргуэру гублащхьэр еубыд.
♦ТIэкIу-тIэкIу мызахуэ щыIэкъым, аращ зым адрейр щIигъэкъуаншэр.
♦Псалъэм и кIэр къаIэрыхьэмэ, и пэм лъыхъуэн щIадзэ.
♦Чэнджэщ къуатмэ, къеIыхь, уэ зыхьыумыщIэми, нэгъуэщIым урихуэупсэжынщ.

БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

● Лъэпкъ шхыныгъуэ

ШыбжиитхъукIэ гъэжьа лы Iыхьэхэр

Лыпцlэр Iыхьэ-Iыхьэурэ зэпаупщI, я Iувагъыр см 1,5 - 2, я хьэпъагъыр г 100 хьууэ. Ятхьащl, шыгъу щахуэри дакъикъэ зытхухкIэ щагъэлъ, шыгъур хыхьэн щхьэкIэ.

Лы Iыхьэ шыуахэр тIэкIу ягъэжэпхъри, тебэм ит шыбжиитхъу къэплъам халъхьэ, тебащхьэр трапIэри, зы дакъикъэ-дакъикьитIкIэ ягъажьэ, зэрагъэдзэкIри, мафIэ щабэм тету ягъажьэ, хьэзыр хьуху. Ар тхъуэплъ дахэ хъун хуейщ. Пщтыру яшх, шыбжиитхъу зэрагъэжьар лым тракIэри. Пlаста хуабэ дашх.

Халъхьэхэр (зы цIыху Iыхьэ): былымыл щабэу - г 200, шыбжиитхъуу - г 30, шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр» тхылъым къитхыжащ.

Ленэ и гъащIэм интернетым нэхъ гурыфIыгъуэ зэрыхэмытыр куэд щIауэ ещIэ. Ар абы и дежкIэ пхуэмыIуэтэн гуфIэгъэщ. Мы дунейм зыхуей псор щимыгъуэтмэ, абы здэкIуэн щIыпIэ сыт щыгъуи иIэщ. «Адрей дунейм» кIыззрыщIыхутэу, абы дамэ къытекIэм хуэдэщ. Ныбжьэгъуэхэм хуейми сыти жрыраIэ, ауэ мис аращ ар къызыгурыIуэ цIыхухэр здэщIыпlэр. Абы ныбжьэгъуэхэр щикуэдщ. ГъащIэм щIыхужьмыIэну псалъэ куэд интернетым щIыхуэIуэтэнущ. Абы зэрихьэу, гушхуэныгъэ гуэр къыпкърохьэ. ГъащIэм ар щIыхэт?! КъыззрыгуэкI студенткэщ... Интернетым ихьэри, ар мэхъу «Хыгуа-гъэ». А тIур зэхуэдэ хъун?! И напэкIуэцIым къихьэхэм я письмо цIыкIухэм хуейм, жэуап ярет, хуэмеймэ, ауи кьеджэхxэркъым. И сурэтхэм дамыгъэ нэхъ лъагэхэм фIэкIа къалэжьыркъым!

Интернетым щекIуэкI и гъащIэр щIэщIыгъуэщ. Махуэ къэс ныбжьэгъущIэ, сурэтыщIэ, письмо гъэщIэгъуэнхэр... Мыдрей гъащIэм апхуэдэ хэткъым. Абы сыт щыгъуи зыщ къыщыхъур: унэ, еджапIэ, библиотекэ. Зэшыгъуэщ...

Мис, нобэ гукъыдэж иIэкъыми етх:

Сынэщхьейщ...

ЗанщIэуи, къыхуэгуэзавэкъм я упщIэкэр дэнэ лъэныкъуэкIи къоIукI: Сыт къэхъуар? Хэт уи жагъуэ къэзыщIар? СыткIэ сэбэп дыхъун? Хьэуэ, Ленэ ещIэ а упщIэкэр къезытхэр зэрыплэжьыжьэр, уеблэмэ хэбгъэзэхьымэ, сэбэп къызэрыхуэмыхъуфынури. Ауэ, итIанэми, зэрыжаIэ къудейм и гур хегъахъуэ.

Мес, уеблэмэ, «Пират» жиIэу зыгуэрым къыхегъэзыхьыпlэ:

- Апхуэдэ хъыджэбз дахэм хэт и жагъуэ къэзыщIар???

- ЩыIэщ апхуэдэкэри...

- Сэ сщIынутэкъым...

- Псоми аращ жаIэр...

- Сэ адрейхэм сарещхькъым, сынэгъуэщIщ...

Дзыхь къыслхуэпщI хуунущ...

- Ар чэнджэщ гъэщIэгъуэнщ: зэи умыльэгъуам уи дзыхь ебгъэзыну...

- Зэи умыльэгъуам уепсэлъэну нэхъ тыншщ...

- Ар хэт жыIыар?

- Сэращ...

-

Апхуэдэу «Мэзылl» гуэри къыхуогуэзавэ:

- Сыт узыгъэнэщхьейр?

- Щхьэусыгъуэ сиIэщ...

- КъэхъуаIа?

- УщIэгуэзвэнышхуэ къэхъуакъым...

- Умыпнэщхьей...

Хьэуэ, Ленэ интернетым фIэкIа Iуэху имыIэу аракъым. Абы и гъащIэм нэгъуэщI Iуэхугъуэ Iэджи хэтщ. Псалъэм папщIэ, музей, галерее, концерт зэхуэмыдэхэм кIуэну абы зэрытриухуэрэ илъэс мэхъу, зэкIэ хущIэмыхьауэ араща. Ямылейуэ интернетым искъым ар! Махуэм сыхьэтищ е сыхьэтиплI, хьэмэ сыхьэтитху... Хъунщ, сыхьэтиблым фIигъэкIыркъым. ФигъэкIми, щхьэусыгъуэкIщ: абы зыхуей хъыбар Iэджж къыщегъуэт.

Аргуэру къокIуэ письмо:

- Уи гукъыдэжым зыкъиIэтыжа?

- TIэкIу...

- Арамэ нэхъыфIщ...

-Укъызэрысхуэгуэзавэм щхьэкIэ упсэу.

Абы хэту, Ленэ игу къоклыж и анэм махуэ псом зэ зэрыпсэлъар! Ар, дауи, гузэвэнущ! Анэм деж псэлъэну телефоныр къищтащ Ленэ, ауэ абы хэту аргуэру «письмо» къэкIуащ. Зэ, мы зым еджэжьынщи, итIанэ и анэм епсалъэнщ.

ДызэфIэмыкIуэдын щхьэкIэ къыхтхуагупсыса Iэмэпсымэхэм я бэджьихьым дрихьауэ, псори докIуэд...

ГЪУКIЭ Маринэ

Бэджьихъым ирихьахэр

Рассказ

● Налшык

Къалащхьэм и зы теплъэгъуэ.

● ГушыIэ

И кIуапIэр къапщIэмэ...

Зэгуэрым Хьэжэ и шыдыжьымкIэ пхъэ къихьу къызэдэкIуэжьым, джабэм къызэрыкIэрыхьэу, шыдыр къэувыIащ. Абы и шыдыжьым жагъын хэлъти, зыщIэувыIыкIа иужь, уеуэкIи, и щытын иримыкъуауэ, зэрыпхуежьэжьын щыIэтэкъым.

Жэщ хъурт, дыгъэр кьухьэрт. Хьэужэ хьэм яшхьинкIэ шынэрти, шыдым чымкIэ еуэу щIидзащ. АрщхьэкIэ зэреуэр къыфIэмыIуэхуу шыдым зимыгъэхъейуэ щытт. Хьэужэ абы текIиящ, еуащ, ауэ а псори пщIэнщэт: шыд къиинымэ и тхьэкIымэр гуэлэлу щытт. Щымыхьум, Хьэужэ апхуэдизкIэ губжьащати, шыдым и тхьэкIымитIыр къиубыдри, еIэу щIидзащ, джабэм дильэфIну. Абы щыгъуэм шыдыр къикIуэту хуежьэри, Хьэужэр джабэм кърильэфэхьжу щIидзащ. Ар щилъагъум: «Ахьаа, къэзгбгъэщIащ иджы уи хущхьэгъуэр, кIыхьэгъэгъу, шыдыжь, гукъэкIыншэу сыкъыIэзрыщIэкIамкIэ», - жиIэри, и щIыбагъымкIэ кьежэкIри абы и кIэм кьеIэу щIидзащ. Шыдыжьыр екъури, Хьэужэр лъэпэрапэу джабэм дилъэфащ.

МАХУЭ Iэлисэхь.

● Зы уэрэдым и хъыбар

Сэрмахуэ

Ди адэжьхэм къащIэна уэрэдыжьхэр адыгэ лъэпкъым ди тхыдэщ, ди бзэщ, ди лIыгъэщ, ди гупсысэщ, ди гъуджэщ.

«ЦIыхубэ уэрэдкIэ» деджэу нобэ ди деж къэсахэр щаусари зыусари ящIэркъым. «Уэрэдым дамэ тетщ», - щIыжаIэри аращ. «Зы жьэм жьэдэкIыр жьишщэм жьэдохьэ», - жыхуаIэраци, уэрэдыр зэIэпахыху, зэхъуэкIынытгъэ егъуэт.

Зи гуГу тщIыну «Сэрмахуэ» уэрэдыр зытхыжа Къардэнгъущ! Зырамыку абы теухуауэ мыпхуэдэ хъыбар къигъэнащ: «1949 гъэм гъатхэпэм и 3-м Шортэн Аскэрбий ди унафэщIу дежьат, уэрэдыжьхэр зэхуэтхьэсыжын мурад диIэу. Джылахъстэнейм хьихь Ботэщей кьуажэм дыкIуауэ «Сэрмахуэ» уэрэдым и гугъу къыгъхуащIащ. Тэрч кьалэ кIуэ гъущI гъуэгур Ботэщей кьуажэм и гупэмкIэ блэкIырт. Махуэ гуэрым кьуажэбгъум и деж лIыжь гупыр щызэхэсу, марфIэгур кIийуэ щыблэжьым, абыхэм ящIащ зым, Абазэ Къамбот, мы усэр зэхилъхьащ:

Си щхьэр зи жагъуэр иджырей зэманым къаутху,
Мылъхуэжьыныр пащтых фызхэм къахукIуэ,
ЗекIуэ щIалэр къззакъыжьу къегъаз,
Пасэрейхэм зы псалъэфI къащIон,
ПIалъэ имыIэу маршынибл зэблэк,
Къыблэжьыкlэ, жьакIэ бгъуитIыр къотхъуэкI,
КъегъакIийри, щIалэ жейхэр къегъаг.

Зы гъэ ныкъуэм жьэпкъ мэзыжьыр къаух,
Бжьых зымыхум пIалъэ ныкъуэр фIатхьэжьу,
Дыуэркъыну дэ ди гуащIэр хунэскъым.
Тэрч дынокIри, сом зытIыщ къыдохь,
Къэтхьа тIэкIур подэт ахъшэу хьдолъхьэ,
Iэрымыльхьэу мэл укIын хьидащэркъым,
Ботэщей тIэкIур щIы пщдэкъым фыщысщ.

Мыр усэу къыджаIа мыхъумэ, уэрэду зэхьдагъэхыфакъым.

Уэрэдыжьхэр зэхуэхьэсыжыным теухуа ди зекIуэр Къэбэрдейми Шэрджэсми къыщетхьэлIэри, Адыгейм дынэсауэ абыи щызэхэтхащ мы уэрэдыр. Афэпсыпэ кьуажэм щыпсэу Хъущт Ибрэхьим уэрэдыр жиIэу магнитофонкIэ едгъэтхащ. Ар Абазэ Къамболэт зэхилъхьам къытекIырт, зэхъуэкIынытгъэ зыкъом игъэтат.

ИужькIэ экспедицэм кьетхьэлIахэм селэжьу, «Сэрмахуэ» уэрэдыр Ало ЛутIэ иригъэтхыу, институтым кьаритам сыкуэзащ. Ар шапсыгъибзэкIэ Хъущт Ибрэхьим дигъэтха «Сэрмафэ» уэрэдым техуэрт.

Арати, зы уэрэдыр лIэужьыгъуэитIу диIэ хъуащ».

КIУНТIЫЦ - ХЬЭПЦIЭ Аннэ.

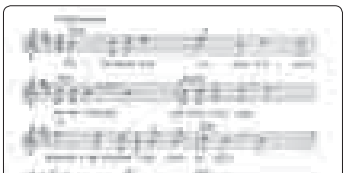

* * *

Насыпыншэу зэман бзаджэм дыхалъхуэщ,
Мылъхуэжьыныр пщыжь-уэркъыжьхэм кхахукIуэ,
Рэ-уэ-уой, сэрмахуэ!

ХьэщIэ къакIуэм пщыIl хъыджэбзхэр иращэ,
Жэщыр хъумэ, гупсысэным дегъалIэ,
Рэ-уэ-уей, уо, сэрмахуэ!

Щэныбэжьхэм пщыIl сабийхэр яукI,
КIэ имыIэу я гъы макъыр зэхохи,
Рэ-уэ-уей, уо, сэрмахуэ!

Мы гъэрэщым сэкъатыншэу докIуадэри,
Ди кIуэдыкIэм пщыIl фызыжьхэр йолIыкIи,
Рэ-уэ-уей, уо, сэрмахуэ!

Насыпыншэу зэман бзаджэм дыхалъхуэщ,
Мылъхуэжьыныр пщыжь-уэркъыжьхэм кхахукIуэ,
Рэ-уэ-уей, уо, сэрмахуэ!

● Фэ фщIэрэ?

Псалъэхэм я мыхьэнэр

Фызышэпежьэ. Хабзэм къыззриубыдымкIэ, фызышэр кьуажэм къыщыблэзгъэжьи и деж, шхын, фадэ яIыгъыу хэгъэрейхэр апежьэрти, гупыр кьрагъэблэгъэжьырт. Абы «фызышэпежьэкIэ» еджэрт. Хабзэр ди зэманым щыIэжкъым.

Фызышэ тхьэмадэ. Фызышэ ягъэкIуаэхэм ящыщу зы нэхъыжь хахырт, «фызышэ тхьэмадэкIэ» еджэу. Тхьэмадэу хахыр нэхъ ныбжь зиIэ, адыгэ хабзэм, зэхэтыкIэм фIыуэ хэзышIыкI лIы Iущт. Ар благъагъэми, Iыхьлыгъами епхатэкъым. Фызышэ тхьэмадэныр кьалэн яхуэхъуауэ кьуажэм тIу, щы дэст.

Фызышэм хэтхэм кьагъэзэжыху сыт хуэдэ Iуэхури арат зи пщэ иIыыр. Абы жиIэм псори едэIуэн хуейт: гупым зэуэрей, ефэрей хэтмэ, апхуэдэр здимышэну хуитт тхьэмадэр. Фызышэр кьэсыжа нэужь тхьэмадэм и кьалэныр щхьэщхьэжыырт.

Фызышэ шыгъажэ. Пщы, узэркъ, нэхъ хуэкъулейхэм нысэ кьыщашэм и деж шыгъажэ ящIырт. Махуитl-щыу ипэ иту ягъэIурт шыгъажэ зэращIынум и хъыбар, цIыхухэм загъэхьэзырын папщIэ. Зиш щхьэжэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей кьэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ нэхъ Iэзэхэм ящыщ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхубэ артистхэ. **22**. Кьыдалъхуауэ цIыхум и щIыбэм хэс, хэт. **23**. ХьэцIэпэцэ пыупщIа, ямыIуэжауэ. **26**. ЦIыхубэ ... хущанэ. **27**. Iэпсlэпсым щыщ. **28**. Псым и кууупIэ. **30**. Уэзджынэшхуэ. **32**. Къэбэрдей усакIуэ, «Iуащ-хьэмахуэ» журналым и редактор нэхъыщхьэ. **34**. Бгырыпхыщхьэ. 35. Джэрэзыжу мылым кьыщагъафэ.

Зэхэзыльхьар
МЫЗ Ахьмэдщ.

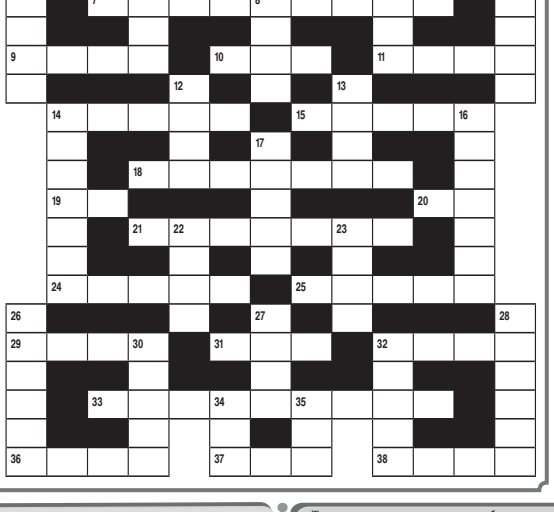

Накъыгъэм и 6-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **3**. Банэ. **6**. Къуаргъ. **8**. Аргъуей. **9**. Жьы. **10**. Хур. **12**. Тут. **15**. Уанэ. **17**. Пльыр. **19**. Налкъут. **21**. ТепIэн. **22**. Хьыдан. **25**. Уардэ. **26**. Пэрыт. **28**. Дыщэ. **30**. Пэгун. **31**. Къып. **34**. Дэ. **35**. Ду. **38**. Прагэ. **39**. Вынэ. **40**. КIыргъ.

Къехьу: **1**. Къунижь. **2**. Даур. **3**. Без. **4**. Курыт. **5**. Мест. **7**. Гъэр. **11**. Иуан. **13**. Удж. **14**. Иран. **16**. Нало. **18**. ЛъапIэ. **20**. Тхыдэ. **21**. Трамп. **23**. Ерыщ. **24**. Армэ. **25**. Уадэ. **27**. Джанэ. **29**. Чы. **31**. Къарз. **32**. Пагэ. **33**. ЦIыв. **34**. Данэ. **36**. Урыху. **37**. Магъ.

ЕкIуэкIыу: **1**. Пщэгъум. **3**. ... лъакъуэ шкIэиукIрэ? **5**. ЩIалэ бжьыфIэ, зэкIуж. **7**. СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым и УнафэщIу щыта. 1977 гъэм трагъэкIри, а кьулыкъур Брежневым иратащ. **9**. Фадэ гуащIэ. **10**. Псэхэлъхьэж. **11**. ... хэтIасэмэ, пхуэгъэхьу-жьыркъым. **14**. Адыгэ генерал е Мыщэ и кьуэ ... **15**. Пхъэщхьэмыщхъэ. **18**. И теплъэкIэ шыгъум ещхьщ. Фэ щагъэтэджкIэ халъхьэ щытащ. **19**. Жьыг кхэтIэпIам и нэщэнэ. **20**. ... куэбжэ зиIэ ... мастэ щоощIэ. **21**. А унэцIэр зэрахьэ: пшынауэ цIэрыпуэм; тхакIуэм; композитор-уэрэдусым; уэрэджьIакIуэм. **24**. Бжэныфэм кьыжащIыкI Iуданэ. **25**. ЗыхуэзфIэмыкIым удэIэпыкъуныр ... зыпылъ Iэхущ. **29**. УнэльащIэм щыщщ. **31**. ЩIы къиуда. **32**. ТхьылъымпIэм итыр зэрыпэжым щыхьэт техуэу дамыгъэ. **33**. Бзэ щIэныгъэхэм я доктор ... Iэдэм. **36**. Гагариныр здэлъэта щIыпIэ. **37**. Ди гъунэгъу цIыхубэ Iэзэм ... пэшэгъу иIэу яIуатэ. **38**. Псэлъэным ухуIэзэ.

Къехьу: **1**. Къэбэрдей-Балъкъэрым и профсоюзхэм и Iэтащхьэу илъэс IэджэкIэ щыта Тау ... **2**. Лэскэн куейм щыщ къуажэ цIыкIу. **3**. ... закъуэ мэз хъуркъым. **4**. КъБР-м и Суд нэхъыщхьэм илъэс Iэджэ щIауэ и унафэщI. **5**. А лIыр щыхэтыр уэ къащIэ, и щыкIэр ... ежьэжащ. **6**. Макъамэ кьызэрыкI Iэмэпсымэ. **8**. Сыбырым щыIэ къалэшхуэ, мелуаным щIигъу цIыхуу дэсу. **12**. ЛIым и ... макъым фызыр игъэжеякъым. **13**. ... жьгъей. **14**. Псалъэр зыхуэмыгъэшэрыуэ, ящыныкъуэ хьэрфэхэр тэмэму къэзымыпсэлъыф. **16**. ХадзэкI зытращIа хьэсэхэм хэс цIывыжь. **17**. Щоджэнцыкlу Алий и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и джэгуакIуэ нэхъ Iэзэхэм ящыщ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхубэ артистхэ. **22**. Кьыдалъхуауэ цIыхум и щIыбэм хэс, хэт. **23**. ХьэцIэпэцэ пыупщIа, ямыIуэжауэ. **26**. ЦIыхубэ ... хущанэ. **27**. Iэпсlэпсым щыщ. **28**. Псым и кууупIэ. **30**. Уэзджынэшхуэ. **32**. Къэбэрдей усакIуэ, «Iуащ-хьэмахуэ» журналым и редактор нэхъыщхьэ. **34**. Бгырыпхыщхьэ. 35. Джэрэзыжу мылым кьыщагъафэ.

Редактор нэхъыщхьэм и ящэ къуэдзэ
ЖьэкIэмыхъу Маринэ

Редколлегием хэтхэр
Хьэфыщlэ Мухьамэд (редактор нэхъыщхьэ), Жыласа Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), Ширдий Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, НэщIэпыджэ Замирэ, Хьэжыкъарэ Алик, ЩхьэщэмыщI Иэз.

Езыгъэтхахэр
«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).
КъыдэзыгъэкIэмрэ редакцIэмрэ я хэщIапIэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редакторыр нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ Iуэхущlапlэхэм ядэлэжьэныкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 40-69-32; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iэнатlэм - 42-26-41; суэттехым - 42-75-78.

Тедзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщlэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ аэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцIэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щытхъым.
Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10
Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатным и хуитыныгъэр хъумэныжьмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ Iуэхущlапlэм ПИ №ТУ07-00117-м щIэту ятхащ.
Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.
«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 33

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэщ жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **Джатокъуэ Залинэ,** *редактору* **ЖьэкIэмыхъу Маринэ,** *корректорхэру* **Щоджэн Заирэ** *(4, 5, 6-нэ нап.),* **Щоджэн Иннэ** *(1, 2, 3-нэ нап.). КомпьютеркIэ газетым и тепльэр ящIащ* **Дол Маринэ, Ныр Сандэ, Щомахуэ Марианнэ, Бецто Оксанэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**
Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер Iэнатlэм щагъэхьэзыращ.
Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.
Индексыр 51531 ●Тираж 3.623 ● Заказ №584